

CSORVÁS VÁROS
TELEPÜLÉSI
KÖRNYEZETVÉDELMI
PROGRAMJA

2011-2016

Készítette:
Csorvás Város Önkormányzatának
Polgármesteri Hivatala

Tartalomjegyzék

Előszó	3
Jogszályi háttér	4
Bevezetés	6
Környezeti elemek	
Levegő	7
Zaj- és rezgésvédelem	7
Víz	8
Talaj	9
Földhasználatok	10
Táj, természeti értékek	11
Geomorfológia	11
Helyi természeti értékek	12
Zoológia	13
Építészeti értékek	13
A település zöldfelületi rendszere	15
Közkert, közpark	16
Korlátozott használatú zöldfelületek	17
A közműhálózat jellemzői	19
A közlekedés jellemzői	20
Hulladékgyűjtés	21
Települési szilárd hulladék	22
Települési folyékony hulladék	23
Szelektív hulladékgyűjtés	24
Egészségügyi hulladék	24
Állati eredetű hulladék	24
Köztisztaság	25
Környezeti tudat-szemlélet	25
Környezetbiztonság	26
A program célkitűzései	28
Irodalomjegyzék	31

„ A természet varázsát ontja bőven:
A fűben, virágban és kőben.
Ó, nincs a földön oly silány anyag,
Mely így vagy úgy, ne szolgálná javad;
De nincs oly jó, melyben ne volna vész,
Ha balga módon véle visszaélsz.”
(Shakespeare)

Előszó

Az elmúlt évtizedekben a környezet állapotának romlása látványosan felgyorsult, ennek eredményeként napjainkra a környezetvédelem társadalmi ügy lett szerte a világon, és kiemelt figyelmet kap a gazdaságilag fejlettebb országok körében. Az emberi környezet megóvásával foglalkozó első világméretű program kidolgozására 1972-ben került sor Stockholmban, az ENSZ környezeti világkonferenciáján. A konferencián a résztvevők nyilatkozatot fogadtak el a környezetvédelem alapelveiről és nemzetközi feladatairól. Az együttműködés irányítására, a nemzetközi erőfeszítések összehangolására létrehozták az ENSZ Környezeti Programját (UNEP). A Stockholmi Nyilatkozat keretében első ízben fogadták el hivatalosan, nemzetközi szinten az emberhez méltó környezethez való jogot. A nyilatkozatban a kormányok ünnepélyesen kötelezettséget vállaltak, hogy megóvják és jobbá teszik az ember környezetét a mai és a jövő nemzedékek számára.

Az Európai Közösség 1972-es Párizsi Konferencián határozatot hozott az egységes környezeti politikáról, majd a következő évben fogadták el a közösség első környezetvédelmi akcióprogramját. Ezen program alapelvei kiváló útmutatást adtak a későbbi környezetvédelmi tevékenységekhez és máig érvényesnek tekinthetjük azokat. A Gazdasági Közösség nézőpontja az első akcióprogram óta jelentős változásokon ment át. A helyreállításról és a károk orvoslásáról a hangsúly fokozatosan a megelőzésre tevődött át. Mindezek mellett a XX. század utolsó három évtizedét a környezeti gondolkodás regionálissá válása, illetve globalizációja is jellemzi.

1992-ben Rió de Janeiróban a „Környezet és fejlődés” témában megtartott ENSZ Konferencián többek között direktívákat dolgoztak ki a sürgető környezetvédelmi problémák megoldására, és próbálták felkészíteni a világot a XXI. század környezeti kihívásainak való megfelelésre. Több fejezet foglalkozik a fenntartható fejlődés fogalmával, amely olyan fejlődés, ami integrálja a környezetvédelmet és a gazdasági fejlődést, továbbá az alapvető szükségletek kielégítéséhez, a mindenki számára magasabb életszínvonalhoz, a jobban védett és kezelt ökoszisztemekhez, és ezáltal egy biztonságosabb jövőhöz fog vezetni. A fogalmat így is definiálják:

„A fenntartható – harmonikus – fejlődés a fejlődés olyan formája, amely a jelen igényeinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő generációját saját szükségleteik kielégítésének lehetőségétől.”

Jogszabályi háttér

Magyarországon a környezet védelméről legmagasabb jogszabályi szinten a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény rendelkezik. Az Alkotmány 18. és 70/D. cikkelye szerint a Magyar Köztársaságban az egészséges környezethez való jog érvényesíthető és elismert jog. A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi egészséghez. Az Alkotmányban elismert jogok érvényesítését a Magyar Köztársaság többek között a környezet védelmével valósítja meg. Az első környezetvédelmi törvény 1976-ban született, de hatása a törvény keretjellege miatt korlátozott volt. A környezetvédelem társadalmi üggyé válása hazánkban az 1980-as évek második felére tehető. Több éves szakmai vita után a Magyar Országgyűlés 1995-ben fogadta el a környezet védelmének általános szabályairól szóló új törvényt az 1995. évi LIII. Törvényt (a továbbiakban: környezetvédelmi törvény), mely a már meglévő hazai tervezési rendszerek (területrendezés, területfejlesztés, településrendezés, településfejlesztés, stb.) mellett egy új típusú tervezés alapjainak a megteremtését irányozza elő.

A 2012. január 1-jétől hatályos Magyarország Alaptörvénye XX. és XXI. cikke a környezetvédelmével kapcsolatban következő alapvetést teszi :

„XX. cikk

(1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.

(2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.

XXI. cikk

(1) Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

(2) Aki a környezetben kárt okoz, köteles azt - törvényben meghatározottak szerint - helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni.

(3) Elhelyezés céljából tilos Magyarország területére szennyező hulladékot behozni.”

A környezetvédelmi törvény 46. §-a rendelkezik arról, hogy a településeknek környezetvédelmi programot kell készíteniük, melyet a képviselő-testületük hagy jóvá. A települési önkormányzat környezetvédelmi tárgyú rendeleteinek, határozatainak tervezetét, illetve a környezet állapotát érintő terveinek tervezetét, a környezetvédelmi programot [a szomszédos és az érintett önkormányzatoknak tájékoztatásul, az illetékes környezetvédelmi igazgatási szervnek véleményezésre megküldi. A környezetvédelmi igazgatási szerv szakmai véleményéről harminc napon belül tájékoztatja a települési önkormányzatot.

A környezetvédelmi törvény 48/B § (2)bekezdése és 48/E § (1) bekezdése szerint a települési környezetvédelmi programnak a település adottságaival, sajátosságaival és gazdasági lehetőségeivel összhangban tartalmaznia kell:

- a környezeti elemek állapotának bemutatásán és az azt befolyásoló főbb hatótényezők elemzésén alapuló helyzetértékelést;

- a fenntartható fejlődéssel összhangban álló, elérni kívánt környezetvédelmi célokat, valamint környezeti célállapotokat;
- a célok és célállapotok elérése érdekében teendő főbb intézkedéseket (különösen a folyamatban lévő, illetve az előirányzott fejlesztésekkel és a működtetéssel kapcsolatos feladatokat), valamint azok megvalósításának ütemezését;
- a kitűzött célok megvalósításának szabályozási, ellenőrzési, értékelési eszközeit;
- az intézkedések végrehajtásának, valamint a várható költségigényét, a tervezett források megjelölésével.

Továbbá

- a légszennyezettség-csökkentési intézkedési programmal, valamint a légszennyezéssel,
- a zaj és rezgés elleni védelemmel,
- a zöldfelület-gazdálkodással,
- a települési környezet és a közterületek tisztaságával,
- az ivóvízellátással,
- a települési csapadékvíz-gazdálkodással,
- a kommunális szennyvízkezeléssel,
- településhulladék-gazdálkodással,
- az energiagazdálkodással,
- közlekedés- és szállításszervezéssel,
- a feltételezhető rendkívüli környezetveszélyeztetés elhárításával és környezetkárosodás csökkentésével kapcsolatos feladatokat és előírásokat.

Bevezetés

Csorvás Budapesttől 210 km-re, Békés megye nyugati részén, az orosházi kistérségben Orosháza és Békéscsaba között található. Magyarország kistájainak katasztere alapján Csorvás környéke az Alföld nagytáján (makrorégió) belül a Körös-Maros köze középtájba (mezorégió), a Békés-csanádi Hát kistájcsoportha (szubrégió) és a Békési-Hát kistájba (mikrorégió) sorolható. Területe 9018 ha. Lakónépessége 5500 fő (2011). Kiváló minőségű termőföldje, és az itt élő emberek speciális szakértelme több évtizede megalapozta, hogy ezt a térséget - köztük Csorvás várost - az ország éléskamrájaként tartsák nyilván. Az utóbbi időben a termékszerkezet - váltás nyomán a nagytáblás mezőgazdasági művelés mellett a gondosan művelt ültetvények (alma, meggy, szilva) is a település jellemzői közé tartoznak. Ez elsősorban az országos átlagnál nagyobb napsütéses órák számának a kihasználását jelenti.

Csorvás 1970-ig község, 1970-2005-ig nagyközség volt, a települést 2005. július 1-jén nyilvánították várossá.

A törvényi szabályozás értelmében Csorvás település is elkészítette környezetvédelmi programját. Az első program 2000- 2006-ig tartó időszakot foglalja magába, ezt az akkori nagyközség Képviselő-testületének Környezetvédelmi Bizottsága készítette el. 2005-ben a Budapesti Hazai Térségfejlesztő Rt. kidolgozta az Orosházi kistérség fejlesztési-, turisztikai- és környezetvédelmi programját. A program részeként a kistérség valamennyi települése, így Csorvás számára is elkészítették az új települési környezetvédelmi programot, amely 2005-2010-ig tartó időszakot öleli fel.

A jelenlegi programunk a jogszabályi előírásokkal összhangban, a környezetvédelmi törvényben rögzített, a környezet védelme alapelveinek figyelembevételével, de Csorvás sajátosságaira tekintettel készült. Környezeti elemenként bemutatja a helyi környezeti állapot, a meglévő problémák megszüntetésére megoldási programot ír elő, azokhoz lehetőség szerint megvalósítási határidőt és amennyiben releváns, költséget rendel. A program megalapozásához feltétlenül szükséges a jelenlegi állapot minél teljesebb bemutatása, értékelése, melynek ismeretében lehet meghatározni az elérendő környezetvédelmi célokat, célállapotokat. A célok, célállapotok ismeretében lehet meghatározni az elérésükhöz vezető feladatokat, programokat és a megvalósításukhoz szükséges erőforrásokat.

A települési környezetvédelmi program kidolgozásánál szem előtt tartottuk, hogy a program elemeinek összhangban kell lennie a város településpolitikájával és területfejlesztési célkitűzéseivel, a térséget érintő és a helyi programokkal, tervekkel, továbbá a környezeti állapot minőségjavítását célzó és már folyamatban lévő beavatkozásokkal, intézkedésekkel, beruházásokkal.

Környezeti elemek

Levegő

A településen jelentős ipartelepek nincsenek, így levegőtisztaság-védelmi szempontból legfőbb légszennyező források a közlekedés, a fűtés és a mezőgazdaság. **Közlekedési eredetű** jelentősebb levegőszennyezést a 47-es főközlekedési úton áthaladó forgalom okoz. A főúttal párhuzamos szilárd burkolatú helyi közutak valamelyest tehermentesítik a főút forgalmát, de a végső megoldást a települést elkerülő út megépítése jelentené. A város közúthálózatának közel 70 %-a szilárd burkolatú út, vagy útalap. A burkolat nélküli földutakon a forgalom hatására száraz, csapadékmentes időszakban a jelentős porterhelés jelentkezik.

A gázhálózat a település a teljes területén kiépült, a rácsatlakozottak aránya 80 % körüli, ezért a korábbi években **fűtésből** komoly légszennyezés nem származott. Az utóbbi években azonban a jelenösen megnövekedett energia árak miatt egyre több háztartásban fűtenek vegyes tüzelésű fűtőberendezéssel. Ezekben a fűtőberendezésekben a különféle hulladékokat is elégetik (pl.: műanyag, gumi, textil... stb.), ez által az egészségre és a környezetre káros anyagok kerülhetnek a levegőbe.

A **mezőgazdasági tevékenységből** eredő szennyezés két részre bontható: egyik a mezőgazdasági gépek működése miatti káros anyag kibocsátás, illetve porszennyezés, a másik az állattartásból eredő bűz hatás. Ma már egyre kevésbé jellemző, hogy a gazdák belterületi ingatlanaikon foglalkozzanak olyan állattartási tevékenységgel, mint a korábbi években, amikor szinte minden portán több-kevesebb baromfi neveltek, sertést hizlaltak. Van azonban néhány olyan állattartó gazda, aki értékesítés céljából foglalkozik állattartással, és a belterületi ingatlanaikon nagyobb mennyiségű sertést, baromfit, esetleg szarvasmarhát nevel. Környezetükben gyakran érzékelhető a lakosságot zavaró bűzhatás. Csorváson helyi rendelet szabályozza azt, hogy egy ingatlanon - telekmérettől függően - mennyi állat tartható. A rendelet Pl. egy 1078 m²-es telken 50 db sertés tartást teszi lehetővé. Ennyi állat nevelése során már jelentős bűzhatás keletkezik, ami rendkívül zavaró a gazdaság környezetében élő lakosság számára, ezért a rendelet felülvizsgálata szükséges.

A külterületen a földutakon történő közlekedés mellett a szántóföldi kiporzást és a terményszárító- és tisztító berendezések jelentős poremisszióját nevezhetjük meg. A talaj eredetű porszennyezés nagy távolságra való terjedésében szerepet játszik a védőerdők hiánya.

A város külterülete zömében művelt terület, amit főleg szántóként hasznosítanak. Azonban gyomosodás figyelhető meg a művelés alól kivont területeken (utak, árkok, erdőszélek), de a gyom fokozatosan megjelenik a művelt kultúrákban is. A parlagfű (*Ambrosia elatior*, *Ambrosia artemissifolia*) és egyéb gyomok ellen védekezni nagyon nehéz, főleg a kisebb földhasználóknak okoz ez gondot, hiszen kézi erővel nem tudják megoldani a gyomirtást, a vegyszeres illetve gépi irtás viszont drága. Belterületen az önkormányzat munkatársai, külterületen a földhivatal munkatársai ellenőriznek, és szólítják fel a parlagfűvel szennyezett területek tulajdonosait a kötelező gyommentesítés elvégzésére. Az önkormányzat – amennyiben lehetőség nyílik rá - pályázatokon nyert forrásból közmunkásokat alkalmaz, akik az allergén gyomok irtását végzik. A már ismert allergén gyomnövények mellett Csorvás külterületén is megtalálható a parlagfűnél is veszélyesebb növény, a parlagi rézgyom, (*Iva Xanthiifolia*).

Zaj és rezgésvédelem

A 47-es számú főút mentén jelentkeznek zaj- és rezgésvédelemmel kapcsolatos problémák. Néhány esetben alkalmi kulturális rendezvény zajterhelését nehezményezi a lakosság. A Zaj

és rezgésvédelmi ügyek intézése tekintetében 2008. évtől Csorvás az Orosházi kistérséghez tartozik. A 47-es számú főúton zajló jelentős forgalom hatása miatt a Rákóczi és a Békéscsabai utca lakóit éri kisebb fokú zaj- és rezgéshatás, a főúton zajló forgalom intenzitásának függvényében. E káros hatások enyhítésében jut jelentős szerep annak a közeljövőben megvalósítandó beruházásnak, melynek kapcsán a főút Békéscsaba és Orosháza közötti szakaszának burkolatát 11,5 tonnás teherbírására erősítik meg. A beruházás megvalósításával a jelenleg sok helyen kátyús, nyomvályús főközlekedési út egyenletes, sík felületével nagyban csökkenteni fogja a lakókat zavaró, és az ingatlanok állapotát károsan befolyásoló rezgéshatást. Erre a területre ható káros zaj- és rezgésterhelést kiküszöbölni csak a 47-es számú főút Csorvás belterületét elkerülő szakaszának megépítésével lehetne. E beruházás megvalósítása Békés megye hosszútávú terveiben szerepel. Az önkormányzat tulajdonában lévő közutak mentén lényegesen kisebb forgalom zajlik, mint a 47-es számú főúton, ezért itt a zajterhelés elenyésző. A helyi közutakon közlekedésből eredő rezgéshatással a rosszabb minőségű, kátyús utakon kell számolni, melynek csökkentése a helyi közutak folyamatos karbantartásával történhet.

Üzemi és szabadidős tevékenységből származó zajterhelés nem jellemző településünkre. Sajnos, Csorváson nagy ipari épületek nincsenek, településünkön nem végeznek olyan üzemi tevékenységet, amelyből jelentősebb zaj származna. A szabadidős tevékenységből származó folyamatos zajterhelés sem jellemző a településre. A vendéglátóhelyek egyes, főleg szabadtéri rendezvényei tekintetében érkezett néhány bejelentés, ezekben az esetekben zajkibocsátási határértéket állapított meg az eljáró környezetvédelmi hatóság.

Csorvástra környezetbarát közlekedés, a kerékpáros közlekedés a jellemző. A lakosság a településen belüli közlekedésre szívesen használja ezt a környezeti szempontból fenntartható közlekedési módot, hiszen a város viszonylag kis kiterjedésű, a településszerkezetet úgy alakították ki, hogy a központban lévő intézmények, üzletek biztonságosan több kerékpárúton is megközelíthetők néhány (10-30) perc alatt. Sok esetben az egyének környezettudatos gondolkodásmódja motiválja a környezetbarát közlekedési mód használatát. A jelenleg igen magas üzemanyagárak is arra ösztönzik a gépjármű tulajdonosokat, hogy a településen belüli úticéljuk eléréshez ne használják gépjárműveiket. A környezetbarát közlekedési módok alkalmazásával csökken a káros környezeti hatás, a közlekedésből adódó levegő-, zaj és rezgésterhelés.

Víz

A település területe a Békési sík nagytájon belül a marosi hordalékkúp központi részén helyezkedik el. Általában mindenütt jellegzetes összetételű löszképződmény fedi a felszínt. (2-3 m). A lösz alatt a legtöbb helyen folyóvízi homok fekszik, amit néhol buckákba halmozott össze a szél. A buckák között csak igen vékony homokos-lösz vagy löszös-homok réteg van. A felszín löszös üledéke alatt fekvő homokréteg ásványi összetétele marosi lerakódást igazol. Iszap vagy agyagréteg csak kis területen található, aminek az a magyarázata, hogy az utolsó löszképző időkben az Alföldnek ez a része erősen süllyedt, és az Alföldre kilépő Maros, a szállítóképességét elveszítve rohamosan rakta le hordalékát. Ennek hatására keletkezett az a nagykiterjedésű hordalékkúp, amelyen a Maros szerteágazó medrekben folyt. A homokrétegben több mint 6 ezer éves jó minőségű ivóvíz-kincs van. Vízálló agyagréteg hiánya miatt az egészséges ivóvízbázis a felszín felől nagyon sérülékeny, ezért a felszíni szennyeződéstől fokozottan védendő!

Csorvás területén jelentős felszíni vízfolyás nincs, de a település közigazgatási területét több csatorna szeli át. A vízfolyások bár kis vízhozamúak, értékes a vízi és vízparti növényzetük, valamint a nagyobb kiterjedésű természetközeli élőhelyeket összekötő ökológiai folyosó szerepük miatt védelmük kiemelt feladat. A Dögös-Kákafoki csatorna, illetve a Mágocs-ér

természetes mederben felújított csatornák, önálló vízutánpótlásuk nincs. Száraz, aszályos időszakban a medrükben nem található víz.

A homokbányászat révén - a belterületől észak-nyugatra - kisebb tó keletkezett, amely homokszűrészű talajvizet tárol. Vize tiszta, halasították. Ma jelenleg az egyetlen pihenésre is alkalmas objektum a város területén. A belterületen két záportározó található, az egyik a Rákóczi és a Széchenyi utcákról is megközelíthető un.: „Homokos”, a másik pedig a Liszt Ferenc utcai bányató a „Sárgás”. Mindkét záportározó időszakos víz- és nádborítású.

Az alföldi terület sík volta miatt vízi energiával nem lehet számolni. A település ivóvízkészletét a Maros hordalékkúp ivóvízbázisából nyeri, saját kutakkal és saját vízművel rendelkezik. A vízkészlet védelme érdekében tilos a vízadó réteg megfúrása, új kutak engedély nélküli létesítése. Ivóvízbeszerzés szempontjából a negyedkori pleisztocén rétegösszlet a térség legfontosabb képződménye, amely a Maros hordalékkúpjának váltakozó homokos, iszapos, agyagos rétegeiből áll. Az alapvetően jó vízadó-képességű rétegek kb. 500 m mélységig találhatóak. E rétegek fekvését vízárónak tekinthető levantei korú rétegösszlet képezi.

Csorváson 1962-ben építették ki az ivóvízhálózatot, 1998-ban a szennyvízhálózat I. ütemét, 2005-ben pedig a II. és III. ütemet, melyek megvalósulásával a település teljes területén megvalósult a szennyvíz zárt csatornahálózaton történő elvezetése a szennyvíztelepre. A beruházás megvalósulása jelentős előrelépés a felszín alatti vizek védelme érdekében.

A felszín alatti vizek további védelme, és az ivóvízbázis megóvása érdekében 2004 évben - törvényi előírásoknak megfelelően – bevezetésre került a vízterhelési- és a talajterhelési díj. Az önkormányzat a talajterhelési díj bevezetésével a műszakilag rendelkezésre álló szennyvízcsatorna hálózat mentén élő lakosságot kívánja ösztönözni a hálózatra való rákötésre.

A bel- és külterületen a kiépült a talajvíz figyelő kúthálózat, amellyel nyomon követhető a talajvíz minősége, annak állapota, esetleges szennyezettsége. A talajvíz terhelése az utóbbi időben csökkent, mivel három állattartó telepen felszámolták a hígtrágya szikkasztásos rendszerű elhelyezését. Közülük az egyiket már betemették, és nyárfával ültették be. A műtrágya felhasználás visszafogott volt az elmúlt évtizedben. Növényvédő szert a termelészövetkezetben csak kis kiszerezésben, napi felhasználásra vásárolnak, tehát ebből következő szennyezés nem történik, így a nitrátosodás és a vegyi terhelés jóval kisebb mértékben éri a talajvizet, mint a korábbi évtizedekben.

Az aszályos időben tapasztalt talajvízszint süllyedés megállt, sőt a csapadékos időjárás következtében inkább megemelkedett. A talajvíz szintje mérési adatok alapján általánosságban 3-3,5 m. A belvízi elöntés nem volt jellemző Csorvás területén. Kedvezőtlen, csapadékos időjárási viszonyok következtében időnként a külterületen alakult ki kisebb elöntés, 1999-ben viszont jelentősebb belvízi fenyegetettség alakult ki. A 2010. év végén és 2011. év elején a rendkívül csapadékos időjárási viszonyok miatt nem csak a külterületen, hanem Csorvás mélyebben fekvő belterületén is kialakult belvízi elöntés. A belvízi védekezés során kiépült 1900 fm belvízelvezető csatorna, ami a város északkeleti részén összegyűjtött belvizet a Dögös-Kákfoki főcsatornába vezeti el

Talaj

A környezeti elemek közül a talaj állapotának vizsgálata, szennyezettségének ismerete különösen fontos, hiszen a talaj egy többfázisú (fizikai, kémiai, biológiai) rendszer, amely az emberek életminőségét meghatározó összes környezeti elemmel közvetlen és közvetett kapcsolatban van.

Csorvás talajának felszínét egységes földtani felépítés jellemzi. A kis felületű holocén alluviumok kivételével a felszíni képződmény pleisztocén korú. Általában mindenütt jellegzetes összetételű löszképződmény fedi a felszínt. (2-3 m). A felszín őszanyagának és a

talajvíz állásának megfelelően a képződött genetikai talajtípus a keleti részen mélyben sós réti csernozjom, míg más helyeken – és ez a legjelentősebb terület nagyság – alföldi mészlepedékes csernozjom. A talajképző kőzet löszös üledék. Fizikai féleségük szerint agyagos vályog, homokos vályog és vályog talajok találhatóak meg. A termőterület nagy része jó vízgazdálkodású talaj. A talajminőség és a mélyben elhelyezkedő talajvíz a megyei átlagnál is valamivel jobb termelési alapot és adottságot eredményeznek. A szántók átlagos minősége kiváló, 37,7 Ak/ha. A terület defláció érzékeny.

A település egyes részein elkészített talajvizsgálatok is igazolják, hogy a terület talaja a csernozjom főtípusba sorolható. Minden vizsgált talajszelvényben megjelenik a szénsavas mész, a humuszmentes talajképző kőzetben pedig kimutathatók a szikesség jelei. A vizsgálat idején a talajvíz nagy mélységben helyezkedett el. A talaj felszínére jutó csapadékvíz ősszel és télen lefelé irányuló mozgást végez, mely folyamat a könnyen oldható anyagok kilúgzását segíti elő. Az év többi részében a gyökerek szívóhatása és a talaj víztartalmának párolgása révén felfelé irányuló a talajvíz mozgása. A kilúgzás ennek következtében főleg a szénsavas mész mennyiségének csökkenésében mutatkozik. A talaj jellemzője a humusz-felhalmozódás, a kationokban főleg Ca^{++} -ban való gazdagsága, a karbonátok biogén eredetű felhalmozódása a talajszelvényben és vándorlásuk a gyökérszónában. E miatt a szerves és szervesetlen anyagok semleges és gyengén lúgos viszonyok között alakulnak át. A talaj szerkezete többnyire morzsás. A szervesanyag tartalom a felszínen 3-4 %, ez lefelé hirtelen csökken. A vizsgált szelvényben a CaCO_3 a humuszos rétegben minden esetben megtalálható különböző mennyiségben. A víz hatására utaló hidromorf bélyegek, a vasszeplők a felszín alatt, a vizsgált szelvény BC és C szintjeiben találhatóak.

Egyes építmények elkészítése során gyakran szükséges munkaárcokat készíteni, talajfeltárásokat végezni, ezért gyakorlati tapasztalatból is ismerjük, hogy rendkívül változatos a belterület talajszerkezete. Mindenütt megtalálható a település nevére is utaló talajféleség a homok.. Azonban a humuszos termőréteg vastagsága, az agyagos, homokos szintek elhelyezkedése rendkívül sokféle, akár néhány méteren belül is más-más képet mutat. Mindenütt megtalálható a jó minőségű, jó termőképességű humuszos termőréteg, de ennek vastagsága igen változatos. Több helyen ez a réteg 1-1,2 m, és alatta változatos vastagságú agyagos-löszös, majd homokos rétegek találhatóak, de főleg a magasabban fekvő területeken alig 30-40 cm vastag termőréteg alatt már jelentős mélységig terjedő homokréteg található, amely valószínűsíthető, hogy a Maros által lerakott hordalék.

Földhasználatok

A település teljes területe 9018 ha, azaz 90,18 km^2 ebből a belterület 4,45 km^2 . Csorvás közigazgatási területén belül alapvetően két tájhasználati forma különböztethető meg:

- A kiváló talaj és éghajlati adottságokra alapozott mezőgazdasági termelési terület (a "külterület" egésze),
- a lakosság életterületét szolgáló belterület.

A külterületen a hatalmas kiterjedésű szántóterületek között szórványosan néhány kisebb-nagyobb erdősáv, fasor, ill. a vízfolyást kísérő nádas-foltok találhatóak. A táj növényzetét szinte teljes egészében a természetett növények határozzák meg. A kiváló adottságú területeket művelés alá vonták, így egy-egy kisebb folttól eltekintve nagyobb löszpuszta gyepek (ösgyeppek), nem maradtak meg. A külterület jelentős részére a szakszerű nagyüzemi gazdálkodás a jellemző, de megtalálhatóak a kisparcellán gazdálkodó családi vagy egyéni gazdaságok is.

A belterületre a leginkább a családi házas beépítési mód a jellemző, földhivatali megjelölésük általában: lakóház, udvar, gazdasági épület. A belterületen a családi házak kiskertjeire ma már inkább a parkosítás, a zöldfelületek kialakítása az elterjedtebb, egyre kevesebb ingatlan kertjét művelik veteményeskertként.

A 85,733 km² területű külterület megoszlása művelési ágak szerint:

Művelési ág	Területe km2	%	Átlagos AK érték
Gyümölcsös	1,81	0,21	41,70
Kert	0,02	0,02	
Szántó	78,88	92,00	37,58
Legelő	0,044	0,05	26,41
Mezőgazdasági terület összesen:	80,75	94,2	37,61
Erdő	1,468	1,7	18,65
Nádas	0,076	0,01	18,96
Fásított terület	0,017		
Termő terület összesen:	82,311	95,91	37,26
Kivett	3,421	4,09	
Mindösszesen	85,733	100,0	37,26

Táj, természeti értékek

Geomorfológia

Csorvás jellemzően sík terület, tengerszint feletti magassága 89 és 94 m Bf közötti, a terület sík voltát, csak néhány enyhe lejtésű domb-szerű képződmény (halom) teszi kissé változatossá. Értékes geomorfológiai elem, egykori dűnesor található a külterület egy részén, Rudolf majorban. Ez néhány méteres szintkülönbségével az Ős-Maros egykori medrére emlékeztet, de ösfolyó meder maradványok a község külterületén máshol is található. Tájvédelmi szempontból különleges antropogén eredetű értéket képviselnek a kunhalmok. Az egykoron vízjárta alföldi táj gyakori velejárója a környezetéből 5-10 m-rel kiemelkedő, többnyire kerek alaprajzú magaslat, amely mind keletkezési korát, mind eredeti funkcióját tekintve rendkívül változatos lehet, viszont évszázadok, évezredek óta szerves alkotórésze az adott tájnak. Telepítésének helyét alapvetően meghatározták a terület hajdani vízrajzi viszonyai. A térségben sok halom épült vízfolyások magaspartján, továbbá a folyók kanyarulatainak külső ívén, s a gyakori elöntések előtt menedéket kínált az ott lakóknak. Legismertebb típusai a tell-ek (neolitik ill. bronzkori lakóhalmok), a kurgánok (réz-, korabronz-, honfoglalás kori sírdombok), az őrhalmok (jelző funkcióval), illetve a határhalmok (határmegjelölés céljából emelték). A régi halmokat gyakran a későbbi korok emberei újra és újra használatba vették, hol hasonló, hol más funkcióval, mint az eredeti. Mára sajnos a kunhalmok jelentős része, 50-70 %-a eltűnt az Alföldről: elhordták, felszántották, átvágták, fizikailag megsemmisítették őket. Pusztulásuk az elmúlt 20-30 évben volt a leggyorsabb, ennek oka leginkább mezőgazdaság intenzifikálásának köszönhető. Ezért a még megmaradtak fontos tájképi, tájtörténeti, geomorfológiai, régészeti és biogeográfiai értéket képviselnek, gyakran egyedüli bástyái a környék őshonos vegetációjának. Emiatt a természetvédelemben különös figyelmet kell fordítani a megóvásukra. A kunhalmok védelmére ad törvényi háttérrel A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 23. §-a, miszerint minden kunhalmot és földvárat mint természeti emléket védetté nyilvánít, és országos jelentőségű minősítés alá helyez.

Helyi természeti értékek

Csorváson a természeti és építészeti értékek helyi védelméről szóló 20/1993. (X.8.) önkormányzati rendelet az alábbi helyi jelentőségű természeti értékeket helyezi védelem alá:

- Petőfi pusztai park 9,6 ha-os parkja
- Rákóczi utca hársfái
- Szabadság park faállománya
- Római katolikus temető faállománya
- Köztemető vadgesztenye, platán és nyírfái
- Városháza épülete hárs és gesztenyefákkal
- Rákóczi u. 68. szám alatti szelíd gesztenyefák
- István király utcai vadgesztenyefák
- Petőfi utcai platánfák
- Piac tér fái
- MÁV állomás vadgesztenye és japán akác fái
- Rudolf major faállománya
- Sarkadi dülő akácosa
- Brucella majori liget (mint élőhely)
- Hankó-gyep
- Kondorosi határ menti törpemandulák
- Batthyány utca 4. számú ingatlan előtt jegenyenyár
- Sztojanovics nyárfasor
- Vasút melletti „makkos” kiserdő
- Vasúti töltés ösgyepe az orosházi határig
- „Almádi tó” partjának faállománya
- „Gubján forrás” nádasa
- Mágocs-ér
- Homokbánya-tó vegetációja
- Károly majori vadgesztenyefa
- Petőfi liget gesztenyefái

A helyi védelem alatt álló értékeinken túl a Csorvási löszgyep és a Mágocsér az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeletről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet szerint a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság működési területén található kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területnek minősül. E két természeti értéket az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet is említi, mint jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területeket. E jogszabályok alapján a csorvási löszgyep – mely az erélyi hérics lelőhelye-, és a Mágocs ér Natura 2000-es területnek minősülnek.

A Natura 2000 egy olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhely-típusok, közösségi jelentőségű állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megővését, és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához, illetve helyreállításához.

A település kiemelten védett természeti értéke az erdélyi hérics (*Adonis transsylvanica*, amit ma már gyakran emlegetnek *Adonis x hybrida* tudományos néven is). Az erdélyi hérics az idősámítás előtti mintegy 8 ezer évvel ezelőtti jégkorszak után kialakult, és azóta eltűnt tajga és erdős sztyepp növényzetének utolsó maradványa, Magyarország legkritikább és legveszélyeztetettebb növényritkasága. Egyszerre bennszülött (endemikus) és maradvány (reliktum) faj. A fajnak összesen két előfordulási helye ismert a világon, az egyik Romániában, a másik a Körös-Maros Nemzeti Park területén, Csorváson.

Az erdélyi és tavaszi héricsek gyökerét (táragy, tályogyökér) a háziállatok szervezetében

fellépő gyulladások kezelésére használták. A hazai állomány veszélybe sodródásának a fő okaként ezt a népgyógyászati tevékenységet említhetjük. Napjainkban a veszélyforrást a környező szántóterületek fokozott vegyszer és műtrágya felhasználása, valamint a lelőhely környékén való közlekedés jelentheti. A termőhely közelében kialakított puffterület a kedvezőtlen hatások ellen nyújt védelmet, ugyanakkor lehetőséget ad a növény életmódjának megismerésére is.

Mivel az erdélyi hérics országos védelem alatt áll, ezért nem volt szükséges e ritka természeti értéket helyi védelem alá is helyezni, azonban a „Sarkadi dülő akácfái” és a „vasúti töltés ősgyepje az orosházi határig” megnevezésű értékeink helyi védelem alá helyezése, - mint lelőhelyek – az erdélyi hérics helyi védelmét is szolgálják.

Zoológia

Az állatvilágot illetően általánosságban apróvadas területtel rendelkezünk, emellett megtalálhatók még a száraz élőhelyre jellemző pusztai énekes madarak, a kevésbé forgalmas helyeken ragadozó madarak, továbbá ragadozó kismamák, rágcsálók. A település É-i határán található bányagödör tájrendezési tervének elkészítése során vizsgálatokat végeztek a terület élővilágára vonatkozóan. A bányagödör több védett, és nem védett állatfaj élőhelye. Természetvédelmi szempontból csak a töltésoldalon található szolngáriai cselőpók (*Lycosa singorensis*) jelentős. Egyedei szinte méterenként megtalálhatók, ez az egyedsűrűség viszonylag ritka. A gerinctelenek közül nagy számban fordul elő a közönséges boglárkalepke (*Polyommatus icarus*), a ligeti csiga (*Capaea nemoralis*). Az egyenesszárnyúaknak (*Orthoptera*) és a pókoknak (*Arachnoidea*) több faja is megtalálható. Gerincesek közül belvizes időszakokban a réticsík (*Misgurnus fossilis*) fordulhat elő. Kételtűek közül a zöld varangy (*Bufo viridis*) és a barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*), a hullók közül fürge gyík (*Lacerta agilis*) él a helyszínen. Madarak közül a vizsgálat idején egy pár nádírigó tartózkodott huzamosan a területen, a gödör menti erdősávnak köszönhetően megfigyelhető itt balkáni tarkaharkály, sárgarigó, tövisszúró gébics, csilpcsalsp fűzike.

Emlősök közül megtalálhatók rágcsálók, cickányok, keleti sün, rókák, kisragadozó fajok, észlelhető a vakondok tevékenysége. A feltárás ideje alatt két korai denevért figyeltek meg.

Építészeti értékek

Csorvás településszerkezetének jellemező vonása belterületen a sakktáblaszerű utcahálózat, amelyet mérnöki tervek alapján fokozatosan alakítottak ki az elmúlt évszázadban az akkori Csorvás pusztá déli oldalán. A belterület kialakítása miatt a szántó területéből 139 kh 700 négyszögölt hasítottak ki. A belterület fő tengelye a mai 47-es számú főút, amely az ÉK-DNy-i irányt követi. Ettől ÉNy-ra négy, DK-re 3 utcát jelöltek ki. A szélső utcáknak csak a központ felé eső oldalára építkeztek. Ezt a szerkezetet hosszabb ideig megtartották. A belterület 1952-66 között 84 ha-ral, 1967-75 között 31 ha-ral, 1976-ban 11 ha-ral bővült. Csorvás belterületének szabályosságát gyakran kiemelik, példaként hozzák különböző atlaszok, település-földrajzi kézikönyvek is.

A város centruma a Szabadság tér és a Rákóczi utcának a térhez közel eső része, itt található a legfontosabb középületek, a három templom, és üzletek. A Szabadság tér a parkkal, ill. a térhez kapcsolódó épületekkel (templomokkal) az országban csaknem egyedülálló településképet alkot. A külterületre a majorok, a régi uradalmi birtokok kastéllyal, gazdasági épületekkel, valamint a tanyás beépítés a jellemző.

Csorvás helyi építési szabályzata különböző építési övezetekre bontja a települést:

- kisvárosi lakóövezet - kialakult kisvárosias beépítés, főleg lakóházak;
- falusias lakóövezet - jellemezően kertés családi házak;
- vegyes övezet – lakóházak, szolgáltató-, kereskedelmi létesítmények, intézmények, egyéb épületek;

- Gksz jelű övezet – elsősorban nem jelentősen zavaróhatású gazdasági, kereskedelmi és szolgáltató épületek elhelyezésére szolgál;
- Gip övezet – nem jelentősen zavaró hatású ipari épületek elhelyezésére;
- Gm övezet – mezőgazdasági területeken meglévő ill. létesülő majorok, állattartó telepek, termékfeldolgozó üzemek;
- K jelű különleges területek.

Történelmünk, kultúránk fontos részét képezik a különböző korokból ránk maradt építészeti alkotások, műemlékek, régészeti lelőhelyek. Ezek a települések arculatának jellegzetes meghatározói, így védelmük, állaguk megóvása fontos közérdek. Vonatkozik ez egyes épületekre, utcásokra, népi építészeti alkotásokra és a településképi együttesek egészére. Mivel a település csak közel 150 éves múltra tekint vissza, ezért műemlékek nincsenek. A régmúlt időkből az Árpád kori templom maradt fenn, de a védelme érdekében feltárás után néhány héttel visszatakarták. Annak érdekében, hogy építészeti örökségek fennmaradjanak, az önkormányzat rendelettel helyi védelem alá helyezte az alábbi épületeket.

- **A városháza épülete**

1912-ben községháza céljára épült középület. A település arculatának egyik meghatározó épülete. Helyi ízű romantikus stílusjegyekkel díszített homlokzatot alakítottak ki, 5 félköríves és 10 ovális végződésű ablakkal, három méteres szárazkapu bejárattal. Az ovális tetejű ablak a község épületeinek egyik jellegzetessége, ma már az új építésű épületeken is megtalálhatók (virágbolt, Művelődési Ház, az átépített vendéglő).

- **Perneczki csárda**

A török idők után az első épület volt a település területén, az Orosháza-Arad-Pest útvonalon épült. A közel 300 éves csárda Csorvás pusztakorának központja volt. A csárdaépület romja a település külterületén található, a Békési és az Aradi út kereszteződésénél. Itt lőtték le a híres betyárt, Babály Gyurkát. Több, a betyárvilágból származó tárgyi emlékeket találtak itt. A csárdát építéskor nádtetővel borították, majd az 1900-as évek elején cserépfedést kapott. Sajnos ma már csak az épület romjai láthatók.

- **Petőfi pusztai kiskastély**

1880-ban épült, a Csorváson található kastélyok közül ez a legkorábban épült. A Nagy-majori Wenckheim kastély elkészüléséig ezt az épületet használta a gróf lakás céljára. Később intézőház lett. A kiskastélyt 10 hektáros park veszi körül, amelyben több védett fafajta van.

- **Rudolf –majori kastély**

1925-28. között Gróf Wenckheim Rudolf vadászkastélynak építtette, majd állandó lakója gróf Wenckheim Matild lett. A kétszintes manzárdtetős épület 1945-ig volt a grófnő lakhelye, azóta több funkciója volt, évtizedekig a helyi termelőszövetkezet termelési központja volt. 2010-ben felújították, korszerűsítették. Az átalakítás során megpróbálják az eredeti, építéskori állapotot visszaállítani a mai kor követelményeivel, igényeivel ötvözve azt. Ma a kastély igényes turisztikai szálláshely.

- **Károly-majori magtárépületek**

A két épület közül nagyobb az 1890-es évek körül építették írásos feljegyzés nincs róla, de valószínűsíthető, hogy a terveit Ybl Miklós készítette. Érdekessége, hogy a tetőszerkezetét egyik legértékesebb fafajtából, vörös fenyőből készítették. Befogadóképessége 20 vagon termény. A kisebb épületet 1920 környékén építették, tejháznak. Innen indult az egykori kisvasút, és szállította a terményt az uradalomból a községbe. A két épület között álló vadgesztenyefa az egykori kastélypark része. A major tulajdonosa gróf Wenckheim Károly volt, akinek a sírja itt, az egykori kastély parkjában található, jelenleg egy kisebb akácerdő veszi körül. A síremlék 1934-ben készült, Horváth Adorján alkotása, anyaga fekete márvány korpusz. /Horváth Adorján készítette gróf Széchenyi Miklós nagyváradi püspök síremlékét is,

amely Orosházán a katolikus templomban található. A két síremlék szinte teljesen egyforma, és egyszerre készült./ Sajnos a kisebb magtárépületet életveszélyessége miatt lebontották.

- **A Rákóczi u. 34. szám alatti malomépületet**

Elekes (Englender) József építette. A telket 1897-ben vásárolta meg, a tulajdonos, a telken lévő kismalmot építette át, és egy év után már üzemelt a gőzmalom. Ez volt a település első komoly ipari üzeme, 240 q/nap kapacitással működött, 14 embernek adott munkát, 120 lóerős gőzgép hajtotta. A háromszintes épület falazata vályog és téglá, alapja terméskő, tetőszerkezete fa, 2 tűzfallal. Alapterülete 494 négyzetméter.

- **A Bajcsy Zs. utca 3. szám alatti malomépület**

1920 és 1922. között épült, gróf Wenckheim Matild tulajdona volt. Alapterülete 390 m², téglából épült, kétemeletes épület, két tűzfallal. Épületszerkezete hasonló a Rákóczi utcai malomhoz. A darálója diesel-motor meghajtású, melynek üzemanyaga gázolaj volt. Kapacitása 200 q/nap volt.

- **Arany János úti Általános Iskola épülete, és az István király úti Óvoda épülete**

1906-ban és 1907-ben adták át. Ugyanúgy, mint a Községháza épülte, helyi ízü romantikus stílusjegyekkel díszített homlokzattal készültek, Az ovális ablak-kiképzés miatt kapták a helyi védettséget.

- **A Kölcsey utca 10. szám alatti lakóház**

Az 1900-as évek elején készült épület. Báró Dániel Edéné építtette a csorvási csodadoktornak hálából a felgyógyulásáért. Építészeti értéke az utcafrontra nyíló szárazkapus bejárója, csak néhány középületben található ilyen Csorváson.

- **A Békéscsabai utca 3. számú lakóház**

A szlovák építészeti hagyományokat követő „podsztienkás” előtornácós ház. Jellegzetessége, hogy az utcai szoba előtt is húzódik egy kb. 1m szélességű, 3 faoszlopon nyugvó előtornác, amit díszesen faragott 1 m magas kerítés választott el az utcától. Hasonló az udvar felőli kiképzés is. Az előtornác és az udvar felőli rész oromdeszkái is faragottak.

A Széchenyi utca 19. számú lakóház

A csorvási magyar parasztházak egyik legépebb épülete. Agyagból készült, döngöléssel. Beosztása megegyezik a szlovák parasztházakéval: tisztaszoba, konyha, lakószoba, kamra. Az udvartól ezt a típust is faoszlopokon nyugvó tornác választja el. Ennek az épületnek az oromdeszkái a legszebben faragottak közé tartoztak. Ezeket a faragásokat csorvási bognármesterek inasai készítették.

A ma építészeti értékei közül mindenképpen ki kell emelni az új művelődési ház épületét, amely ugyan a múlt században épült (1990.), de már a XXI. század építészeti stílusát idézi. Az épületben működik könyvtár és iskola, valamint itt kapott helyet a színházterem.

A település zöldfelületi rendszere

Csorvás településrendezési tervének tájrendezési javaslata a következőképpen foglalja össze a belterületi zöldfelületi rendszereket: „A II. katonai felméréskor készített térképen (1836-1864) jól láthatók az akkori településen kívüli zöldfelületek, melyeket azonban mára részben túlnőtt a település, de szerencsés dolog, hogy ezek nem tűntek el, nem váltak beépítetté (K-i, Ny-i és É-i rész). Azonban a település fejlődése során (1920-1944. között) kevésbé fordult a figyelem a zöldfelületi ellátottság irányába, így az ekkor beépült Rákóczi út – Bajcsy Zs. utcai csomóponttól DNy-ra lévő településrész ma a legszegényebb zöldfelületekben, a többi településrészen a zöldfelületi ellátottság elegendőnek mondható. A társadalmi igényeknek megfelelően mégsem annyira a mennyiségi, inkább a minőségi fejlesztés ajánlott. A meglévő zöldfelületi elemek minőségi fejlesztése több irányú is lehet, egyes esetekben a fenntartás színvonalát kellene emelni, más esetekben a használati érték növelés érdekében a felszereltségen és a növényállomány összetételén, szerkezetén.”

A települési zöldfelületi rendszer elemei

A település zöldfelületének alkotói:

- a közhasználatú zöldfelületek a közkertek, közparkok, út- és térfásítások, parkerdők,
- a korlátozott közhasználatú zöldfelületek, mint a temető, sportpálya, templomkertek, intézmények, iskola- óvoda kertek;
- a közhasználat elől elzárt magánkertek,
- vállalati kertek (pl. Vízmű területe, varrodák kertjei)

A kondicionáló és esztétikai hatás mellett a lakosság szempontjából legnagyobb használati értéke a közhasználatú zöldfelületeknek van. Jó adottság a településen, hogy szétszórtan bár, de azért viszonylag nagy számban vannak közkertek, közparkok a településen. A szabadidő kellemes környezetben történő eltöltésében, a rendezvények, települési ünnepek megrendezésében is jelentős szerepet vállal Csorvás belterületének legjelentősebb zöldterülete, a közel 1,5 ha területű Szabadság téri park.

A zöldfelületi rendszer nagy számban előforduló jelentős elemei az út és térfásítások, parkerdők. Csorvás több utcárszletén is kialakultak egységes fasorok, pl. a Bajcsy Zs. utcán a védett szivarfa (*Catalpa binonioides*) sövényvel kísérve található. Ma már nem jellemző a tájjellegű gömbakác fasor, amelyek korábban a csorvási utcák meghatározó fafaja volt. Egyes intézmények (posta, piac, egészségház, iskolák) környékén több figyelmet fordítottak a fásításra, ahol megtalálható az előbbieken mellett a vérszilva (*Prunus cerasifera* 'Nigra') és a platán (*Platanus x hispanica*). A temető előtt kőris (*Fraxinus* sp.), a Rákóczi Ferenc utcán hársfa (*Tilia* sp.) a Petőfi Sándor utcán a platán (*Platanus x hispanica*), az István király utcában a vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) nyújt látványos zöldfelületi képet. A legtöbb esetben ezek az egységes fasorok csak az utca egy-egy szakaszán láthatók, vagy csak részletekben fordulnak elő. A lakóutcákra általánosságban jellemző a fásítás, de alkalmazott fajok ma már többnyire gyümölcsfák. A település teljes közigazgatási területén kevés az erdő. A kis számú erdősávot alkotó fő fajok az akác, a kőris, és kis számú tölgy.

A fasorok nemcsak a területi kiterjedésű zöldfelületi elemek, de belterület és külterület között is megteremtik a zöldfelületi kapcsolatot, így a zöldfelületi rendszerben betöltött szerepük igen jelentős.

Közkert, közpark

Szabadság tér: A park növényállománya igen értékes, azonban a kora miatt fokozott kezelést igényel. Megtalálható növényfajok: közönséges platán (*Platanus x hispanica*), vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), oszlopos akác (*Robinia pseudoacacia* 'Fastigiata'), juhar (*Acer* sp.), kőris fajok (*Fraxinus* sp.). 2009-2010-ben az önkormányzat pályázati forrásból elvégezte a Szabadság tér rehabilitációját, megvalósították a park kertépítészeti rendezését, sétányainak felújítását. A kertépítészeti rendezés során először eltávolították azokat a fákat, melyeknek már nem volt különösebb értékük, betegek voltak, és már csak hulladékfának minősültek. A megmaradt fákon elvégezték a szakszerű kezelést, a gallyazást és a sebkezelést. A parkban új gyepfelületet hoztak létre, új fákat, cserjéket ültettek el, köztéri padokat, hulladékgyűjtőket, és egységes kerékpártárolókat helyeztek el. A burkolatépítési munkák elkészültével esztétikus, vonzó településkép alakult ki. A térburkolatok úgy készültek el, hogy azok megfelelnek az akadálymentes közlekedés feltételeinek. A beruházás elkészültével egy európai uniós előírásoknak megfelelő, a lakosság igényét is kielégítő vonzó városkép alakult ki.

Egészségház előtti terület: Jelenleg e parkterület nem rendelkezik határozott szerkezettel, megtalálható még a régi rózságyak maradványa, hárs (*Tilia* sp.), vérszilva (*Prunus cerasifera* 'Nigra'), tuja (*Thuja* sp.) és oszloptölgy (*Quercus robur* 'Fastigiata'). De jól ápolt zöldfelület, kellemes színfoltja a településnek.

Piac környéki terület: Már a növényállományon is jól érzékelhető, hogy e terület a lakosság által az egyik leggyakrabban látogatott terület. A határozott raszterben telepített platánok

(Platanus x hispanica), a Tompa Mihály felőli utcafronton lévő szivarfasor (Catalpa bignonioides) és a sövény is átgondolt szerkezetet tükröz, azonban mindez nem igaz a piactól É-i területre. Itt van egy játszótér, melynek környezete fásított (dió, kőris, platán), azonban a többi parkrészen nincs semmi növény (kivéve a másik utca felőli 4 db platán).

Milleneniumi emlékpark: Új park fiatal növényekkel van betelepítve, fajokban gazdag az eltelepített állomány, van itt vörösfenyő (Larix decidua), normannfenyő (Abies nordmanniana), hárs (Tilia sp.), szil (Ulmus sp.), törökmogyoró (Coryllus colurna), kocsányos tölgy (Quercus robur), szivarfa (Catalpa bignonioides), nyírfa (Betula pendula), kőris (Fraxinus sp.), akác (Robinia pseudoacacia), szomorú alma (Malus purpurea 'Pendula'), oszloptölgy (Quercus robur 'Fastigiata'). Jelenleg egy szánkódomb van itt, láthatóan sokat használgák a gyerekek a területet egyéb labdajátékhoz is. Jó adottságú a terület.

Hunyadi park (vasútállomás melletti fenyves kiserdő): A park területe feketefenyővel (Pinus nigra) gazdagon beültetett, ami sajnos az évek során megritkult, a fák folyamatosan pusztulnak ki, a meglévő fák állapota leromlott, sok a száraz ág. A fenyvesek leromlásához különböző kártevők, kórokozók megjelenése, valamint a talaj összetétele is hozzájárul. A park területe gondozott,

Erkel park: A fiatalok szabadidős tevékenységének helyszíne. Gondozott aljnövényzet és jelentős mennyiségű fa található a területen.. A növényállomány fő alkotó faja a japánakác (Sophora japonica). D-i oldalon utcafásorként csonkolt japánakác található, van itt egy megkezdett sövény, mely a tér másik oldalán majdnem végig megmaradt. A terület egy részét sportpályaként használják.

Petőfi liget: A település szélén a temető mögötti terület a Petőfi-liget, mely a településszerkezeti elhelyezkedéséből adódóan nem jelent fontos funkcionális parki egységet a lakosság számára, értékes faállománya miatt helyi jelentőségű természetvédelmi terület. Fő alkotó fafaja a vadgesztenye, de van itt akác és oszloptölgy is. A terület cserjeszintje elvadult.

Gábor Áron utca, Thököly Imre utcai fenyves: A településen belül, a Vízmű telep mellett lakóterülettel övezett területen kialakítottak egy parkerdőszerű telepítést, fő alkotó faj a feketefenyő (Pinus nigra). A területen erdei tornapályára emlékeztető felszerelés található, van itt sportpálya, amit labdarugásra és kosárlabdára használnak.

A lakosság részéről igény mutatkozik a terület parkszerűbb használatára, így az erdőszerű állomány ritkítása javasolt és változatosabb növényállomány telepítése, ill. a felszereltség javítása bővítése.

Tavak (záportározók) környéke

Mindkét tó nagyon fontos szerepet tölt be a település csapadékvíz elvezetési rendszerében, záportározó funkciójuk van. E területeken rendezett vízfelszint, partvonalat és környezetet lehetne kialakítani annak érdekében, hogy a lakosság részére használható közcélú zöldfelület legyen. E területek, mint vizes élőhelyek gazdag növény- és állatvilágnak adnak otthont.

Erdő, erdősáv

A település teljes közigazgatási területén igen kevés az erdő, erdősáv. A település körül az ÉK-i részen kőris és akác fajokból álló erdősávok, az ÉNy-i részen a temető mellett akácerdő, a településtől DNY-ra pedig tölgy fafajból álló erdősávok vannak.

Vasút melletti „makkos kiserdő” tölgyállománya igen értékes. A kiserdő a vasúti töltés Tánicsics utcával párhuzamos szakaszán, a Gerendás felőli oldalon található. A főleg kocsányos tölgyekből telepített erdősáv tájképileg is meghatározó, de a fészkelő madarak, a kismélsők és egyéb állatfajok számára is megfelelő életteret teremt. Az 1-2 évtizeddel korábban szépen gondozott, selymes fűvel borított tölgyerdő gyepszintje és cserjeszintje mára már elhanyagolt, ugyanúgy, mint a vasúti töltés oldalai.

Korlátozott használatú zöldfelületek

A korlátozott közhasználatú zöldfelületeknek a zöldfelületi rendszerben betöltött szerepe szintén nagy, mind biológiai, mind esztétikai, mind funkcionális-használati szempontból.

Korlátozott használatú zöldfelületek a „különleges területek” mint a Sportpálya, temetők, valamint a kegyeleti parkok és a zöldfelületű intézménykertek.

Sportpálya: A sportpálya rendezett képet mutat, a növényállomány elég szegényes, érdemes lenne annak bővítése, található itt kőris (*Fraxinus* sp.), nyárfa (*Populus* sp.), akác (*Robinia pseudoacacia*), juhar (*Acer* sp.) az É-i határában pedig feketefenyő (*Pinus nigra*) csoport.

Köztemető: A temető első fele kegyeleti park jellegű, elegáns vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) fasorral, feketefenyőből (*Pinus nigra*) álló erdőfolttal és nagy gyepfelülettel. A terület utcafronti részén egy határozott jegenyenyár (*Populus nigra* 'Italica') fasor található, a sírparcellák közötti gyalogutak mentén pedig platán (*Platanus x hispanica*), jegenyenyár (*Populus nigra* 'Italica'), vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) és nyírfasor (*Betula pendula*), a sírparcellákon belül nincs növénytelepítés. A temető területe helyi jelentőségű természetvédelmi terület. A köztemetőtől É-i irányba van a tartalék temető terület.

Katolikus temető: A köztemetőben szép vadgesztenyefasor, feketefenyők, belül örökzöldek, tuják, puszpángok, a szélén pedig sövénynek nyírt akác, lepényfa, stb. található. A temető területe értékes növényállománya miatt helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

Evangélikus temető, izraelita temető: A köztemetőtől D-re található az evangélikus temető, erdősávval övezve, ez igen kedvező adottság. A temetőben kevés növény van, fellelhető itt 2 db szomorú japánakác (*Sophora japonica* 'Pendula'), az utcában a temető előtt nincs fasor, csak sövénytelepítés gyöngyvessző cserjéből (*Spiraea x van houttei*).

E területtől D-re található az izraelita temető, melynek növényállomány igen szegényes, japánakác és akác alkotja.

Zöldfelületű intézménykertek

Jelentősebb zöldfelülettel rendelkező intézménykertek:

- Általános iskola
- Óvoda
- Szociális otthon
- Polgármesteri Hivatal
- Templomkertek

Az oktatási intézmények közül a Bocskai u. 2. sz. alatti óvodának szépen parkosított, változatos növényállományú területe van, található itt lucfenyő (*Picea abies*), nyírfa (*Betula pendula*), tuják (*Thuja* sp.), a telekhatár mentén pedig sövény, mely szintén jó adottság. Sajnos az általános iskolák kis területe és nagy igénybevétele miatt nem tud kialakulni parkosított, rendezett udvar. Az Arany János u. 10 sz. alatti általános iskola előterében lévő csonkolt akác fasor és mályvacserjéből (*Hibiscus syriacus*) kialakított sövény teremt egységes képet, bent az udvarban vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) található. Az István kir. u. 34. sz. alatti általános iskola előtti utcafronton található csonkolt akác (Vörösmarthy u. felől) nyírfa (*Betula pendula*), tuja és sövény, de a növényállomány olyan egységesen, mint az előző esetben. Az iskola udvaron platánok (*Platanus x hispanica*) található. A Polgármesteri Hivatal hárs- és gesztenyefái (*Tilia* sp., *Aesculus hippocastanum*) helyi jelentőségű védett természeti emlékek, de található itt egy platán nyírfa és fenyőfák is.

A Katolikus templomkertben sok növény és sokféle örökzöld látható: lucfenyő (*Picea abies*), ezüstfenyő (*Picea pungens*), simafenyő (*Pinus wallichiana*), tuja (*Thuja* sp.) és hamisciprus (*Chamaecyparis lawsoniana*) található.

A Református egyház templom kertjének egy részén nincs növénytelepítés, másik részén lucfenyő (*Picea abies*), puszpáng (*Buxus sempervirens*), tiszafa (*Taxus baccata*) található. Az Evangélikus templomkertben orgona (*Syringa vulgaris*), dió (*Juglans regia*), lucfenyő (*Picea abies*) és nyárfák (*Populus* sp.) találhatóak.

Közhasználat elől elzárt zöldfelületek

A közhasználat elől elzárt zöldfelületek, a *magánkertek* a település egésze szempontjából is értékesek, hiszen még természet-felületként is részt vesznek a település kondicionálásában. A

településről általánosságban elmondható, hogy a magántelkek viszonylag nagy területűek, így elég hely van a kertek kialakítására is.

A közműhálózat jellemzői

A város belterülete 443 ha, mérnökiileg szerkesztett, sakktabla szerű utcahálózata 44,8 km hosszúságú. A település elektromos energiával való ellátását az 1930-40-es években a malomnál lévő villanytelepről biztosították. Csorvást 1951-ben kapcsolták be az országos elektromos hálózatba. A vezetékhalózat az 1946. évi 7,5 km-ről 1954 közepére 20-km-re nőtt. Az egészséges ivóvizet biztosító vízmű 1962-ben létesült, amikor is a település minden pontjára eljutott a kutakból a víz. Addig az ellátást a mai Szabadság téren lévő ártézi kút és 5 szivattyús kút biztosította. A Csorvás földgázzal való ellátása 1984-86-ban történt meg, minden lakóházhoz és termelő egységhez eljut a vezetékes földgáz. Az 500 m³ /nap kapacitással rendelkező szennyvíztisztító telep és az 9600 fm hosszúságú gyűjtővezeték 1996-ban épült. 1998-ban a szennyvízcsatorna-hálózat I. üteme, 2005-ben pedig a hálózat II. és III. üteme elkészült, ezzel a település teljes területén lehetőség nyílt a szennyvízcsatorna-hálózat használatára. A burkolt utak építése, a járdák korszerűsítése 1963-64-ben kezdődött. A távközlés digitalizálása és teljes kiépítése 1994-95-ben megtörtént. A szilárd hulladék gyűjtése 2001. óta rendszeres.

- Vezetékes gázellátás

A térségi vonalas létesítményű energiahálózatok között jelentős az meglévő nagy-középnomású földgázvezeték, amely a kardoskúti gázátadó állomástól Békéscsaba felé vezetett nagynyomású gáztávvezetékéről ágazik Gerendás közigazgatási területén át Csorvás irányába is. A település teljes területén ki van építve a gázhalózat, a rácsatlakozottak aránya 80%. Csorvást a Gerendáson található BKG-5 típusú gázátadó állomás (max. kapacitása: 7 em³/h) látja el földgázzal. A településen a hálózat állapota megfelelő, fejlesztését nem tervezik.

- Nagyfeszültségű elektromos energiavezetékek

A régió elektromos energiával való ellátását jelenleg 120 KW-os légvezeték egyirányú betáplálása jelenti Orosháza és Békéscsaba között, ami nem bizonyult elegendőnek. A térség biztonságos elektromos energiaellátását a 400 KW-os Békéscsaba-Sándorfalva távvezeték megépítésével oldották meg.

- Villamos - energia hálózat

Az áramszolgáltatást a Dél-magyarországi Áramszolgáltató Rt (DÉMÁSZ) biztosítja. Az energiaellátás az Orosházán lévő transzformátor állomás segítségével érkezik Csorvásra. A hálózat teljesen kiépített. A település minden pontján korlátozások nélkül lehet áramot vételezni. A közvilágítás korszerűsítését - energiatakarékos lámpatestek elhelyezését - a DÉMÁSZ 1994-ben elvégezte. 2009-ben 41 db 36 Wattos lámpatest felszerelésével fejlesztették Csorvás közvilágítását. A közép és kiefeszültségű hálózatok jellemzően oszlopokra szerelten kerültek kivitelezésre, légkábeles vagy szabadvezetékes formában. A település ellátását szolgáló transzformátor állomások is jellemzően oszlop állomások. A település belterületén kiépült kiefeszültségű hálózat állapota és feszültség viszonyai az országos átlaghoz képest kedvezőek. A külterületeken viszont rosszabb a helyzet, mivel a tanyák ellátása régen zömmel a termelőszövetkezetek által létesített és üzemeltetett hálózaton történt, ezek állapota mára elavult. Általánosságban elmondható, hogy megfelelő minőségű, korszerű a villamoshálózat, de folyamatos karbantartást és fejlesztést igényel.

- Ivóvízellátó - hálózat

A települési vízműhöz 5 db termelőkút tartozik, ebből az üzemeltető folyamatosan csak az 5. számú, 80 m mélységű kutat üzemelteti, nyáron, nagyobb vízigény estén használják a 3. számú 57 m mélységű kutat. A közüzemi vízhalózatba bekapcsolt lakások aránya közel 98 %.

A hálózat 43 300 méter hosszú, ebből 41 500 méter körvezetékes, állapota nem korszerű. Az ivóvíz arzén tartalma 40 µg/l, ami a hazai előírás szerint megfelelő volt, de az Európai Unió szabványának ez az érték már nem felel meg, az arzén szabvány szerint megengedett határértéke 10 µg/l. Az ivóvíz minőségének javítására a Dél-alföldi régióban 69 település - köztük Csorvás - konzorciumot hozott létre és így készítik elő az ivóvíz minőségjavító programját és az ehhez szükséges európai uniós források megszerzését. Az arzéntartalom csökkentésével egyidejűleg a vas-mangántalanítást is meg kell oldani, valamint az elavult csőhálózatot is ki kell cserélni. A településen egy 100 m³ kapacitású hidroglóbusz található. A kutak elegendő, jó minőségű ivóvízzel rendelkeznek, korlátozásra még nem volt szükség.

- **Szennyvízcsatorna - hálózat**

A településen 1998-ban épült meg a szennyvízelvezető csatornahálózat I. üteme, melynek hossza 19,9 km. 2005. novemberére az egész településen kiépült a hálózat. Az ingatlanok hálózatra való rácsatlakoztatást a lakosság igényli. Az ingatlanokról elvezetett szennyvíz a Külterületen lévő, 0140/55 hrsz-ú szennyvíztelepre kerül, amely 1999 óta üzemel. 2008-ban történt meg a szennyvíztisztító telep intenzifikálása (modernizálása), annak érdekében, hogy a megnövekedett lakossági igényeket kielégítse. A telepen biológiai tisztítást végeznek, a tisztított szennyvíz paraméterei megfelelnek az EU előírásainak. A tisztított szennyvíz a Dögös-Kákafoki főcsatornába kerül. A szennyvíztelep térségi feladatokat is ellát, mert Telekgerendásról, Gerendásról ide hordják a szippantott szennyvizet.

Azokon az ingatlanokon, amelyeket még nem kötöttek rá a hálózatra, a szennyvizet zárt tárolóban vagy szikkasztóaknában gyűjtik és engedéllyel rendelkező vállalkozóval szállítatják el a helyi szennyvíztelepre.

Jelentős előrelépés a felszín alatti vizek védelme érdekében, hogy Csorvás teljes belterületén kiépült a szennyvízcsatorna-hálózat. A lakossági rákötések aránya 80 %.

- **Csapadékvíz - elvezetés**

Csorváson a csapadékvíz elvezető-hálózat a település utcáinak csak kb. 50%-án van kiépítve. A meglévő hálózat 13,9 km hosszú nyíltárkos, ebből 1700 méter fedett. Az összegyűjtött csapadékvíz egy része még a gyűjtőrendszerben elszikkad, a többit a település belterületén található záportározókba vezetik. A település rendelkezik vízjogi létesítési engedélyes tervvel a csapadékvíz elvezető rendszer kiépítésére, ennek megvalósítása forrás függő. A külterületen található a Dögös-Kákafoki és a Hajduér-Ottlakai csatorna, melyek potenciális befogadók. A csapadékvíz elvezető és gyűjtő hálózat megvalósulása esetén ezek a csatornák el tudják vezetni a várható csapadékvíz mennyiséget. Az árkok karbantartását a Csorvási Szolgáltató Kht. végzi.

Telefon – hálózat, kábeltelevízió

1995. előtt csak néhány (kb. 100 db) lakóház rendelkezett telefonvonalal. 1995-ben a település teljes területén lehetőség nyílt a vezetékes telefonhálózatra való rákötésre. A mobil telefonok elterjedése a távközlésben nagy választékot biztosít, ezért egyre kevesebben igénylik a vezetékes telefonok által nyújtott szolgáltatást, valamint a meglévő csatlakozásokat is többen megszüntették. Az utóbbi időben több Internet szolgáltató is kínálati piacot teremtett a településen. Csorváson két kábeltelevíziós társaság szolgáltat, az egyik a csorvási Dipper Kábel Tv Kft, a másik pedig az Oros-Com Kft. Mindkét társaságnál lehetőség van a kábel televízió, az Internet és internetes telefonszolgáltatás igénybevitelére

A közlekedés jellemzői

Vasúton a Békéscsaba - Szeged közötti vasútvonal biztosítja a település megközelítését. Az ütemes menetrend bevezetésével szinte minden órában közlekedik vonat Békéscsaba és Orosháza felé, a menetrendje megfelel az igényeknek. Csorváson szállnak fel a vonatra a gerendási, esetenként a csanádapácai és a kétsopronyi utasok is. A települést érintő

vasútvonal állapota nem a legjobb, de Orosházára és Békéscsabára is kedvező az eljutási idő, a járatsűrűség elfogadható. A vasút használati értékét csökkenti, hogy viszonylag messze van a központtól.

Közúton a Szeged - Debrecen közötti 47-es számú főközlekedési út biztosítja a jó közlekedést. Naponta közel 50 helyközi és távolsági autóbusz érkezik Csorvásra és indul tovább. A Csorváson áthaladó helyközi autóbuszjáratokkal átszállás nélkül, közvetlenül el lehet jutni Hajdúszoboszlóra Dunaújvárosba, és Pécsre is. Az autóbuszok menetrendje alkalmazkodik az iskolába járók és a vidéken munkát végzők igényeihez. A település központján áthaladó 47-es számú főközlekedési út igen zsúfolt, balesetveszélyes. A belterületi részen 1995-ben elkészült a forgalomcsillapított szakasz, amely forgalomtechnikailag jól kiépített, állapota miatt azonban felújításra szorul. A forgalom nagy, és növekvő tendenciájú, 5500-7000 személygépkocsi egység/nap. Magas a nehézgépjárművek aránya: 700-1000 egység/nap. A forgalomlassító akadályok hatásának következtében csökkent a balesetek száma. A közeljövőben tervezik a 47-es számú főút rehabilitációját. A felújítás után az európai uniós normáknak megfelelő, 11,5 t teherbírású út szeli át Csorvást. A főút mellett kerékpárút épül Békéscsabától Orosházáig. A fejlesztés megvalósulásával nagymértékben nő a közlekedésbiztonság.

A 4431. számú, Gyula - Csorvás összekötő út Gerendásra vezető szakasza a Bajcsy-Zsilinszky utcán és az Október 6. utcán halad át, ez a belső forgalom legfontosabb tengelye. Forgalmi terhelése mintegy 2000 személygépkocsi egység. Belterületi szakasza megfelelő, de a Grendásra vezető külterületi szakasza rosszabb állapotú. Ez az útszakasz az országban elsőként megépült betonburkolatú út, ezért műemléki védeltséget élvez.

A 4409. számú Csorvás – Kondoros összekötő út szélessége csak 3 m, burkolatminősítése: gyenge. Ezen az úton lehet a legrövidebben elérni a Budapestre vezető 44. sz. főutat, azonban sokan elkerülik, a rossz minősége miatt.

Csorváson a lakóházak (főleg a régebbiek) viszonylag nagy méretű telekre épültek, így az úthálózat is hosszú. A Polgármesteri Hivatalban vezetett műszaki nyilvántartás szerint a belterületi úthálózat teljes hossza: 44.834 fm, ebből a Magyar Közút Nonprofit Zrt. kezelésében van 4.510 fm (47-es sz. II. rendű főközlekedési út, és a 4431 sz. Gyula-Gerendás-Csorvás településeket összekötő út Bajcsy Zs. utcai és Október 6. utcai szakasza).

A 40.324 fm önkormányzati út 68,6 %-a, 27.655 fm (117.837 m²) van ellátva szilárd burkolattal, 1674 fm (5362 m²) útalap vár lezárásra.

A nagyobb forgalmú, régebben készült utak burkolata több utcában felújításra szorul. Az önkormányzat célkitűzései között szerepel a település úthálózatának fejlesztése, a szilárd burkolttal ellátott utak arányának növelése. Az önkormányzat minden lehetséges pályázati lehetőséget igénybe vett a belterületi úthálózat fejlesztésére. A külterületi közel 110 km hosszúságú út rendben tartása rendkívüli feladat. A dűlőutak jogszabály szerint az önkormányzat tulajdonába kerültek, de kevés forrás jut a kezelésére. A közlekedésben Csorváson is fontos eszköz a személygépkocsi, és a kerékpár.

Hulladékgazdálkodás

Magyarország 2004. május 1-i Európai Unió tagsága a hazai hulladékgazdálkodás területén is jelentős változásokat tett és tesz szükségessé, de egyben a fejlesztéshez szükséges pénzügyi források elérésében is új lehetőségek nyílnak. A hulladékgazdálkodás a környezetvédelem kulcsfontosságú területe, lemaradásunk ebben a tekintetben jelentős az Unió országaihoz képest.

2001. január elsején hatályba lépett a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény. A törvény felhatalmazása alapján 2006. év áprilisáig 33 hulladékgazdálkodással kapcsolatos végrehajtási rendelet (kormányrendelet, miniszteri rendelet) született. A törvény többek között kötelezővé tette a települési hulladékgazdálkodási közszolgáltatások

megszervezését, a meglevő régi hulladéklerakók felülvizsgálatát. Megfogalmazott több fontos alapelvet, amelyekre épül az egész hulladékgazdálkodási rendszer: megelőzés, elérhető legjobb eljárás, szennyező fizet, regionalitás, fokozatosság, költséghatékonyság stb. Felállítja a hulladékkezelés prioritás sorrendjét: megelőzés, minimalizálás, újrahasználat, újrafeldolgozás (hasznosítás), energia-visszanyerés (égetés), lerakás. Ennek figyelembevételével fontos elv, hogy csak a már semmilyen gazdaságos módon nem hasznosítható hulladékok kerüljenek végső lerakásra.

Települési szilárd hulladék

Csorváson 2001. január 1-jétől kötelező közszolgáltatásként bevezetésre került a szervezett kommunális hulladékelszállítás. Minden ingatlantulajdonos és közület szemétszállítási szerződést kötött, és rendelkezik a szemet gyűjtésére alkalmas edényzettel. A szolgáltató heti 1 alkalommal szállítja el a szemetet a településről. 2001-2010- szeptemberéig az Orosházi Városgazdálkodási Kft, szállította el a településről a kommunális hulladékot, és azt az orosházi hulladékgyűjtő telepen helyezte el. 2010. szeptember 1-jétől a települési szilárd hulladék gyűjtésére és elszállításra irányuló közszolgáltatást a Békés-Manifest Közszolgáltató Nonprofit Kft. végzi, az összegyűjtött hulladékot a békéscsabai hulladéklerakó telepre szállítja

Hivatalosan 2001. január 1-jétől a helyi hulladéktelep nem működik, azaz oda szemetet elhelyezni nem lehet. Mégis az illegális hulladéklerakás itt jelentkezik a legszembetűnőbben. Tény ugyanis, hogy sokan az illegálisan kiszállított hulladékot a működéssel felhagyott telepen és annak környezetében pakolják azt le, sok esetben akadályozva ezzel a közút forgalmát is. Mindennek következtében már többször volt szükség a szemételep rendezésére.

A hulladéklerakó telep a település külterületén található, helyrajzi száma: 098/3. Művelési ága „kivett”. A telepet körülvevő terület szántó és út. A belterületől kb. 900 m-re található, aszfaltozott közúton közelíthető meg. A hulladéklerakó és környéke országos és helyi jelentőségű védett természeti területet, értéket nem érint.

2003-ban a Környezetvédelmi Felügyelőség kötelezte az önkormányzatokat arra, hogy végeztessék el a hulladéktelepek környezetvédelmi felülvizsgálatát. Mivel a csorvási hulladéklerakó akkor már működéssel felhagyott volt, ezért elegendő volt részleges felülvizsgálatot végezni. A hulladéktelep részleges környezetvédelmi felülvizsgálatának dokumentációját a gyulai ERBO-PLAN Kft készítette el, az elkészített szakmai anyagban fő célként a hulladéktelep rekultivációját jelölte meg. A vizsgálati dokumentációt elfogadta a Környezetvédelmi Felügyelőség, de egyben határidőket is szabott a különböző feladatok elvégzésére. Az önkormányzat több alkalommal határidő módosítást kért, és kapott.

Időközben megalakult a Délkelet-Alföld Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer Önkormányzati Társulás (DAREH Önkormányzati Társulás), melynek Csorvás is alapító tagja. A Társulás megalakulásának célja a Dél-Alföldi Statisztikai Régió Hulladékgazdálkodási tervében meghatározott komplex térségi feladatokat ellátó települési szilárd hulladéklerakó rendszerek kiépítése. A tagok feladata többek között az is, hogy saját közigazgatási területükön belül a felhagyott hulladéklerakó telepek rekultivációját megvalósítsák a közösen megpályázott Európai Unió forrásból. 2010. második felében a hulladéktelepre vonatkozó rekultivációs tervet módosítani kellett, annak érdekében, hogy a pályázati kiírásnak mindenben megfeleljen. A Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség Gyulai Kirendeltsége 2010. október 15-én teljesen új, a rekultivációra is feljogosító engedélyt adott ki a hulladéktelepre, amelyben a végleges fedő-záró rétegrendszer kialakításának végrehajtási határidejét 2012. december 31. napjában határozta meg, amelyet később módosított, és a rekultiváció végrehajtási határidejét 2014. december 31. napjában határozta meg.

A DAREH Önkormányzati Társulás 2010. december első napjaiban nyújtotta be a tagönkormányzatok támogatási igényeit a KEOP-7.2.3.0. (Környezet Energia Operatív Program) pályázatra.

Sajnálatos tény Csorváson is - mint a legtöbb településen -, hogy a működéssel felhagyott helyi hulladéktelepen illegális hulladéklerakás történik. Ezt a tényt a Környezetvédelmi Felügyelőség is ismeri, ezért a rekultivációs engedélyben is előírta, hogy az illegális hulladéklerakást minden lehetséges eszközzel meg kell akadályozni, és amennyiben a megtett intézkedések ellenére mégis történik illegális hulladék lerakás, annak kezelése (összeszedése, ártalmatlanításra történő elszállítása) az önkormányzat feladata. A felügyelőség a 2010. novemberi helyszíni ellenőrzésére alapozva kötelezte az önkormányzatot a telep folyamatos őrzésére, és az illegális hulladék lerakásának további megakadályozására. Kötelezte továbbá az önkormányzatot a telep bezárása óta eltelt időszakban illegálisan lerakott hulladék ártalmatlanítására, továbbá arra, hogy gondoskodni kell a hulladékdepónia rendezéséről és ideiglenes takarásáról. E munkálatok határidejét 2011. január 31. napjában határozta meg, majd a rendkívül csapadékos, belvizes időszakra tekintettek az önkormányzat kérésére módosította a határidőt 2011. június 30-ára. A depónia rendezése határidőre megtörtént – ami azt jelenti, hogy a közút szélétől legalább 5-6 méter távolsáig lerakott hulladékot a eltávolították, és a láthatóan még nem tömörödött, utóbbi időben felhordott „friss” hulladékot földtakarással látták el.

A működéssel felhagyott hulladéktelepen a monitoring rendszert alkotó talajvíz-minőség figyelőkutak készültek, a kutakból évente kétszer vett vízmintákat akkreditált laborban vizsgálják. A vízminták vizsgálati eredményeit a Körös-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségre kell megküldeni. A vizsgálatok során megállapítást nyert, hogy a talajvíz mélysége a hulladéktelep környezetében 2-4 m között ingadozik. Kémiai jellegét tekintve a talajvízre a nátrium-magnézium-hidrogénkarbonátos típus a jellemző. A talajvíz keménysége 15-25 nk° közötti. 2011. május hónapban a KÖRÖS-ÖKOTREND Kft elkészítette a hulladéktelep kármentesítési monitoring záró-dokumentációját, melyet a Felügyelőség jóváhagyott, egyidejűleg a talajvíz állapotának nyomon követése érdekében a megfigyelő kutak további üzemeltetésére kötelezte az önkormányzatot. Azonban az utógondozási idő végéig, 2024. június 30-áig már csak évente egyszer, szeptember hónapban kell vízmintát venni, és vizsgáltatni azt általános vízkémiai komponensekre, valamint fémekre, félfémekre.

Települési folyékony hulladék

A települési folyékony hulladék gyűjtését egy békéscsabai vállalkozás, a TELTISZ Bt. végzi 5 m³-es IFA típusú teherautóval. A begyűjtött hulladékot a helyi szennyvíztisztító telepre szállítja.

Az utóbbi két évtizedben komoly előrelépések történtek a települési folyékony hulladék elhelyezésének területén. A település szennyvízcsatorna-hálózatának kiépítése 1996-ban kezdődött, ekkor megépült a 9,6 km hosszú gyűjtő-nyomócső hálózat és az 500 m³/nap kapacitású szennyvíztelep. 1998-ban elkészült az 1. és 2. számú köztéri átemelő, és ezzel együtt a település kb 13 %-án a szennyvízcsatorna-hálózat. Ez az I. ütem csaknem teljesen nyomott rendszerű. Ezzel egyidőben elkészült a II. ütem engedélyes tervdokumentációja, jogerős vízügyi létesítési engedélyt kapott az önkormányzat a megépítésre, azonban pályázati források hiányában évekig nem tudott megvalósulni a beruházás. 2003-ban a Belügyminisztériumtól céltámogatást, 2004-ben pedig a Békés Megyei Területfejlesztési Tanácstól TEKI támogatást nyertek, valamint alapítványi támogatással lehetőség nyílt a III. ütem megépítésére is. Így 2005-évben egy hatalmas beruházás valósulhatott meg Csorváson: 6 hónap alatt a település teljes területén kiépült szennyvízcsatorna-hálózat. Ez a II. és III. ütem a lakossági igényeknek megfelelően gravitációs rendszerű. E területen összességében lefektetésre került 30.586 fm gerincvezeték

és 22.316 fm bekötővezeték, és újabb 5 db köztéri átemelő épült meg. A beruházás előkészítéseként már 2004. szeptemberében megalakult a hálózat építésére hivatott Csorvási Csatornaberuházó Víziközmű Társulat. A kivitelező kiválasztására nyílt, európai uniós közbeszerzési eljárást folytatott le az önkormányzat. Ez a beruházás nagy előrelépést jelent a talaj, és a felszín alatti vizek szennyezettségének csökkentése érdekében. A szennyvízcsatorna-hálózat elkészültével a szikkasztó rendszerű szennyvízgyűjtő aknák felszámolásra kerültek, és a szennyvíz a keletkezési helyéről zárt csővezetéken jut el a szennyvíztisztító telepre, ahonnan már a szennyező anyagoktól megtisztítva kerül a befogadó Dögös-Kákafoki csatornába.

Szelektív hulladékgyűjtés

Csorváson szelektív hulladékgyűjtés 2005. nyara óta történik. Kezdetben a település 6 pontján épült szelektív hulladékgyűjtő sziget, szigetenként 3 frakció gyűjtésére alkalmas edényzet elhelyezésével, melyekbe fehér üveget, színes üveget és PET palackot lehetett gyűjteni. Időközben elkészült még 3 gyűjtősziget. 2010. szeptembere óta - mióta a Békés-Manifest Kft végzi a szilárd hulladék összegyűjtését és elszállítását -, szigetenként 2 edényzet van elhelyezve. Az egyikbe a PET palackokat, a másikba pedig a színes és fehér üvegeket együtt lehet elhelyezni. Szelektív hulladékgyűjtésre az ÁMK Általános Iskolájában is van mód, ahol évente 1-2 alkalommal papír, szárazelem és kisméretű akkumulátor gyűjtő akciókat szerveznek. Az elhasznált adathordozó áramforrások gyűjtéséről és visszavételéről megállapodással rendelkeznek a RE'LEM Kht-val. Ennek keretében gyűjtőedényeket helyeztek ki az iskolai épületekbe, így 2006. évtől folyamatos gyűjtés történik.

A hulladékprobléma megoldására különböző stratégiákat dolgoznak ki országos szinteken. A szelektív hulladékgyűjtés bevezetésével hulladékgazdálkodási alapelvek egyike is teljesül, hiszen csökken a lerakott hulladék mennyisége. A legfontosabb alapelv a prevenció, a hulladék keletkezésének megelőzése, a második legfontosabb alapelv pedig a keletkezett hulladék csökkentése. (hiszen a szelektíven gyűjtött hulladékot újra felhasználják, újrahasznosítják). A lakosság körében problémát jelent a szerves hulladék elhelyezése. A lombot, az ágot, a zöldhulladékot legtöbb esetben elégetik, vagy illegálisan elhelyezik a szeméttelen. Ennek megelőzésére szorgalmazzák a lakosság körében a házi komposztálók kialakítását. Ez a módszer, amellyel, hogy alkalmazásával csökken a környezetszennyezés, megfelelő szerves tápanyag utánpótlást is biztosít a kiskertekben. Gyakran jelenik meg ilyen témájú cikk a helyi újságban, a Csorvási Híradóban, hogy ezzel is tudatosítsák a lakosság körében e módszer jelentőségét, hasznosságát.

Egészségügyi hulladék

Az egészségügyi veszélyes hulladékokat szelektíven gyűjtik és elszállítják a településről. Az önkormányzati felelősségi körbe tartozó Védőnői Szolgálatnál keletkező egészségügyi veszélyes hulladékokat a Sapex Kft szállítja rendszeresen, elszállításáig pedig a Sapex Kft által biztosított szabvány (ORKI minősített) edényzetben hűtve tárolják. Az Egyesített Szociális Intézménynél keletkező egészségügyi veszélyes hulladékokat 2004. február 1.-től a Septox Kft szállítja el további ártalmatlanításra. Elszállításig az egészségügyi veszélyes hulladékokat szintén a jogszabályoknak megfelelő módon, az elszállító szerv által biztosított edényzetben gyűjtik, és hűtve tárolják.

A lejárt szavatosságú gyógyszerek gyűjtése a Viola Patikában történik. A veszélyes hulladéknak minősülő maradék, vagy lejárt szavatosságú gyógyszert tartalmazó gyűjtődobozokat a gyógyszertár fő beszállítója, a Hungaropharma Kft szállítja el, melyet hulladékégetőben semmisítenek meg.

Állati eredetű hulladék

A lakosságnál keletkező állati eredetű veszélyes hulladékok 2008. december 31-éig a helyi dögtelepre kerültek egyéni kiszállítással. A település dögterét 1970-ben létesítették a

0177/4 hrsz-ú külterületi földrészleten, területe 2698 m². A dögtér tulajdonosa a Csorvás Város Önkormányzata, üzemeltetője a Csorvási Szolgáltató Kht volt.

A jogszabályi előírásoknak megfelelően az állati hulladékok jelentős részét elszállították előírás szerinti feldolgozó üzembe. A dögtéren egy db zárt rendszerű emelő berendezéssel ellátott „IFA” konténer volt elhelyezve. Az állati hulladékok kisebb része az állati hulladéktemetőben (dögtér) kerül elhelyezésre és földeléssel ártalmatlanításra. Erre azonban csak abban az esetben került sor, ha az útviszonyok nem tették lehetővé a dögtér megközelítését a speciális, állati hulladék elszállítására alkalmas gépjármű számára. 2009. január 1-jétől a Dögtelep működéssel felhagyott, ettől az időponttól Tótkomlóra szállítják az állati hulladékot. Csorvás is tagja a Tótkomlós és térsége állati hulladék-kezelési Önkormányzati Társulásnak. A Társulás tagjai állati hulladékgyűjtő- és átmeneti tároló telepet építettek meg, KIOP támogatással. Az állati hulladékot az üzemeltető gyűjtőjárral szedi össze a tagönkormányzatok területéről.

A Dögtelep rekultivációjával kapcsolatos feladatokat a Körös-Ökotrend Kft. végzi. A vállalkozó elkészíti telep környezeti állapotának tényfeltárását és a műszaki beavatkozási tervet, amely tartalmazza a szennyezés jelenlegi területének lehatárolását, a kémiai, bakteriológiai szennyezettség megállapítását; környezet-egészségügyi kockázatelemzést. Elkészít továbbá a Felügyelőség által előírt mennyiségű talajvíz figyelő kút megvalósításra vonatkozó vízjogi létesítési engedélyes- és monitoring tervet, melynek részeként lezárási és utó-monitoring terv is készül.

Köztisztaság

Csorvás város közigazgatási területén minden tevékenységet a természetes és az épített környezet legnagyobb kíméletével és védelme mellett kell gyakorolni, úgy hogy a környezetterhelés a lehető legkisebb mértékű legyen.

Csorvás Város Önkormányzata Képviselő-testületének 9/2009.(V.29.) számú rendelete szól a köztisztaság fenntartásáról. A rendelet rögzíti, többek között azt, hogy az ingatlantulajdonosoknak milyen feladatuk van a környezetükben lévő közterületek tisztántartásával kapcsolatban.

Környezeti tudat – szemlélet

Napjainkban a környezettünk állapota világméretekben is megnyilvánuló gondokat jelez. A környezetvédők meghúzták a „vészharangot”, mivel fosszilis energiakészletünk kimerülőben van, az üvegházhatást előidéző kétatomos gázok légkörbe jutásával a nap káros sugárzástól védő ózonpajzs vékonyodik, megbomlik, veszélyes anyagok jutnak a talajvízbe. A nagyvárosokban szinte biztos, hogy a pusztá levegővétellel egészségkárosító anyagokat juttatunk a szervezetünkbe. Az erdőkben, a természet tüdejében pedig sok esetben indokolatlanul csökken a faállomány, viszont szaporodik a szemét. A Föld szerves-anyag termelésének több százmillió éves hozadékát égetjük el, gázosítjuk vissza széndioxiddá. A Földünk képtelen ilyen mértékű fosszilis energia elégetésének végtermékét feldolgozni úgy, hogy azok a környezeti viszonyok, és az emberi szervezet számára még elviselhetők legyenek. Felsorolni is nehéz lenne, hányféle károsító hatás éri nap mint nap környezetünket, és ezek közül szinte mindegyik –közvetlenül vagy közvetve- súlyos veszélyt jelent számunkra, az általános egészségi állapotunkra.

Egyre újabb eszmék látnak napvilágot a környezettünk védelme érdekében.

A régi „szennyezzünk és tisztítsunk” elv idejét múlta, s ma már a „hogyan termelj, hogy ne szennyezz” elv megvalósítása a cél. 10-15 éve a világban uralkodó „vedd meg, használd, dobd el” elmélet nem csak a profitot, de a hulladék mennyiségét is jelentősen növelte. Napjainkban váltás történik, ma már a hosszabb ideig életképes termékek előállítására a cél, csökkentve ezzel valamelyest a keletkező hulladék mennyiségét is. A hulladékkezelés problémája nem régi keletű, csak a múlt századi eredetű probléma, amely a műanyagok

térhódításával kezdődött. A szintetikus úton előállított anyagok ugyanis nem bomlanak le úgy, mint a szerves hulladékok.

Az önkormányzat korlátozott anyagi lehetőségei ellenére jelentős összegeket fordít a település környezeti állapotának jobbítására, a jogszabályi rendelkezések, és egyéb előírások betartására. Azonban semmilyen anyagi ráfordítás nem elég akkor, amikor a lakosság körében néhányan más szemlélettel rendelkeznek. A lakosság környezettudatosságának szintje még nem megfelelő ahhoz, hogy felelősen gondolkodjon saját és tágabb környezete iránt, Publikációkkal, előadásokkal, felhívásokkal, szórólapokkal kell tudatosítani a lakossággal, hogy hogyan védjék környezetüket, ezáltal az emberi egészséget.

Nagy szerep jut napjainkban a környezettudatos nevelésnek, amelyet már az óvodában, iskolában el kell kezdeni. Az ÁMK Általános Iskolája környezeti nevelési programjával ezt a célt kívánja elérni. Az ifjúkorban elsajátított viselkedési normák, a tanult ismeretek egy éltre beleivódnak a gyermekekbe, de ezzel együtt felnőttekre is hatnak. A tanórákon, és az órán kívüli programokban olyan oktatást biztosítanak, amelyben hangsúlyt kapnak az erkölcsi kérdések és a környezettudatos életmód. Törekvésük arra irányul, hogy diákok ne elszigetelt ismereteket szerezzenek, hanem egységes egészben lássák a természetet, s benne az embert. Interaktív módszerek segítségével kreatív, együttműködésre alkalmas, felelős magatartást kialakító, döntéshozásra, konfliktuskezelésre és megoldásra képes készségeket próbálnak kialakítani a tanulóknál. Mindezek megkívánják az új értékek elfogadtatását, kialakítását, megszilárdítását és azok hagyománnyá válását. Így válhatnak majd tudatos környezetvédővé, a természetet féltő, óvó felnőttekké.

Környezetbiztonság

A környezetvédelmi törvény 1. § (1) bekezdése szerint a törvény célja az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet egészének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme, a fenntartható fejlődés biztosítása.

A környezetbiztonság eddigi története igazolja, hogy a környezeti hatások, problémák utólagos kezelése nagyságrendekkel többre kerül, mint azok megelőzése. Sajnálatos tény, hogy a gondatlanság, vagy ismerethiány miatt az esetek többségében már visszafordíthatatlan problémákkal állunk szemben. Ilyen felfogásban, a biztonság már nem csak a külső veszélyek és fenyegetések elhárítására, illetve az ellenük való eredményes és hatékony védekezés feltételeinek megteremtésére irányul, hanem egyre növekvő mértékben az országon, régióon, térségeken belüli feszültségek feloldására, az ágazati kockázatok – a súlyos ipari balesetek, katasztrófák káros hatásainak – csökkentésére, felszámolására is.

A környezetbiztonság fogalmába olyan események, folyamatok tartoznak, amelyek három csoportba sorolhatók. Az elsőbe tartoznak a természeti eredetű lehetséges károsodások. Ilyenek például: földrengés, árvíz, pusztító szélviharok, erdőtűz stb. A második csoport a műszaki eredetű károsodásokat foglalja magába, vagyis amikor az ember által gyártott veszélyes anyagok váratlanul és nagymértékben jutnak ki a természetbe, nemkívánatos hatást gyakorolva. A harmadik csoportba azok a társadalmi vonatkozású események tartoznak, amelyek közvetve vagy közvetlenül okoznak környezeti károkat.

A kedvezőtlen környezeti hatások közül megemlíthető a talajerózió növekedése, a vízkészletek minőségi romlása, a sugárzási viszonyok kedvezőtlen változása, a háttérsugárzás növekedése, a hőmérsékleti egyensúly megbomlása, a biodiverzitás drasztikus csökkenése, a növényi kórokozók és az állati kártevők, valamint betegségek átjutása egyik országból a másikba.

A jelenlegi tapasztalatok azt mutatják, hogy Csorváson a környezeti elemek, az élővilág, a természet, a táj, a települési és az épített környezet alapvető, maradandó, ill. visszafordíthatatlan károsodást nem szenvedett, a településen élő lakosság, valamint az ott dolgozók egészségét veszélyeztető tartós hatás nem áll fenn. A feltárt környezetszennyezések

jól lehatárolhatók, (pl. hulladéktelep) tervszerű beavatkozásokkal felszámolhatók, illetve célirányos beruházásokkal kezelhetők, az optimális környezeti állapot helyreállítható.

A település veszélyeztetettsége

A lehetséges veszélyhelyzetek, illetve katasztrófák körét tekintve megállapítható, hogy a természeti eredetűek közül a belvízzel, a rendkívüli időjárási viszonyok okozta viharokkal, illetve hó akadályokkal, földrengéssel lehet számolni. A civilizációs eredetű veszélyek köréből a levegőszennyezéssel, az ipari vonatkozású veszélyekkel, a tűz és robbanásveszélyes anyagok szállításával kapcsolatos veszélyekkel, üzemi és lakókörnyezetben tüzesetekkel, továbbá a mérgező anyagok szabadba történő kijutásával, a bajbajutott légi járművek, valamint a nukleáris erőművek működési zavaraiából adódó veszélyekkel lehet számolni.

Veszélyes anyagot a településen nem állítanak elő, de azok tárolása és felhasználása környezetbiztonsági kockázatot jelenthet még akkor is, ha ez minden előírás betartásával, a legszigorúbb szabályok szerint történik, hiszen a haváriás esetek legfőbb jellemzője a kiszámíthatatlanság, az esetlegesség. Az olyan vállalkozások, amelyek tevékenységük során veszélyes anyagok keletkeznek, vagy azzal dolgoznak, rendelkeznek a haváriák megelőzésére és elhárítása vonatkozó tervekkel, rendelkeznek a környezetszennyezés, környezetkárosítás megszüntetését szolgáló eszközökkel és felszereléssel. Mezőgazdasági célból növényvédő szerek és műtrágyák felhasználása és kisebb mértékű tárolása lehet veszélyforrás. A keletkező hulladékok nagy része veszélyes hulladék, ezek tárolására, kezelésére és elszállítására speciális szabályok vonatkoznak, melyek betartása a kisebb termelőknél ellenőrizhetetlen.

Napjaink legnagyobb problémája a 2010. év végén, 2011. év elején a belvízi fenyegetettség volt. Ezzel a veszéllyel az egyre szélsőségesebb időjárási viszonyok, a rendkívül nagy mennyiségű csapadék miatt a továbbiakban is számolni kell. Ezt a problémát nem csak a veszélyhelyzet bekövetkeztekor történő szakszerű védekezéssel lehet elhárítani, hanem fontos szerep jut a megelőzésnek, a belvízelvezető csatornahálózat kiépítésével.

Csorvás rendelkezik vízkár-elhárítási tervvel, melynek felülvizsgálata, átdolgozása 2011. évben megtörtént. A terv tartalmazza a megvalósítandó belvízelvezető hálózat nyomvonalát, további műszaki paramétereit. A szöveges rész pedig többek között tartalmazza a belvízveszély esetén rendelkezésre álló személyek nevét, elérhetőségét, feladatát, valamint a védekezés esetén szükséges eszközök igénybevételeinek lehetőségét.

A katasztrófák elhárítására, a kialakult veszélyhelyzet elhárítására újjáalakult a helyi települési polgári védelmi szervezet. A polgári védelmi szervezet riasztására akkor kerülhet sor, ha más szervek (tűzoltóság, mentőszolgálat, vízkár-elhárítási szerv, az érintett üzem beleset-elhárítási szerve) erői, eszközei nem elegendőek a kialakult helyzet felszámolásához, illetve, ha a lakosság, valamint a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme ezt indokoltá teszi.

A belvíz elleni védekezésben, viharok elhárításban, a települési tüzesetek megfékezésében a Csorvási Önkéntes Tűzoltó Egyesület és a Csorvási Szolgáltató Nonprofit Kft. tevékenységére lehet számítani.

Jogszályi háttér:

- 1999. évi LXXIV. Törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről.
- 114/1995. (IX. 27.) Korm. rendelet a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről

A program célkitűzései

Levegő

A levegő tisztaságának védelme érdekében elérendő célok:

- A szilárd burkolatú utak arányának növelése.
Település közúthálózatának jelenleg közel 70%-a szilárd burkolatú út. Pályázati lehetőségek kihasználásával forrást kell teremteni újabb utcák aszfaltburkolttal történő lezárásra, a megépült útalapok aszfaltozására.
- A külterületi földutak karbantartásának megoldása.
A gazdálkodók, az Önkormányzat és a Csorvási Gazdák Termelőszövetkezet összefogása alapján elkészült referencia út költségének ismeretében megoldási alternatívák kidolgozása.
- Korszerű fűtési módszerek, alternatív energiaforrások használatának ismertetése a lakossággal, ösztönzés bio tüzelőanyagok használatára.
- Allergén gyomnövények hatásainak ismertetése, bírság kiszabása a gyomos ingatlanok tulajdonosai terhére;
- Gyomirtás közmunkaprogram keretében;
- Az állattartásról, valamint az ehhez kapcsolódó építésügyi szabályok megállapításáról szóló 14/1994. (X.7.) KT rendelet felülvizsgálata. A rendeletnek különösen abban a tekintetben történő módosítása, hogy a belterületi ingatlanokon tartható állatlétszám a jelenlegi szabályozáshoz képest csökkenjen.
- A gazdák ösztönzése a külterületi állattartó farmok kialakítására.
- Véderdők telepítése a szélrózsió okozta károk csökkentésére.
- A 47-es számú főút elkerülő szakaszának megvalósítása, mely Békés Megye Területrendezési Tervében szerepel.

Zaj és rezgésvédelem

Elérendő célok

- A 47-es számú főközlekedési út burkolat megerősítése.
- A helyi közutak folyamatos karbantartása.
- A 47-es számú főút elkerülő szakaszának megépítése.
- További ösztönzés a környezetbarát közlekedési módok igénybevételére.
- Zenés szórakozóhelyek esetében zajkibocsátási határértékek meghatározása.

Víz

Elérendő célok:

- A szilárd burkolatú utak menetén újabb szikkasztórendszerű árok készítése;
- A meglévő szikkasztó rendszerű csapadékvíz elvezető árkok karbantartása, tisztítása;
- Összefüggő csapadékvíz elvezető csatornahálózat kiépítése a belterületen;
- Az önkormányzati tulajdonban lévő, bel- és külterületi belvízelvezető művek folyamatos karbantartása, tisztítása;
- Egészséges ivóvíz biztosítása a lakosság számára, az ivóvíz minőségének javítása a Közép-Békési Térség Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás tagjaival közösen, Európai Unió pályázatán elnyerhető forrásból.

- Felszín alatti vizek védelme a belterületi állattartásból eredő talajszennyezés megelőzése, csökkentése. Az állattartásból eredő esetleges talajvízszennyezés megakadályozása és a keletkező hígtrágya megfelelő kezelése érdekében az állattartás körülményeinek helyi szabályozása, ill. az előírások betartásának ellenőrzése.
- A növényvédő szerek és műtrágyák szakszerű kijuttatásával a nitrátosodás megelőzése.
- A mezőgazdasági termelés során használt kemikáliák tárolására vonatkozó előírások betartásával a talajvízszennyezés megelőzése.

Talaj

Elérendő célok:

- A környezetkímélő mezőgazdasági termelési módszerek széleskörű elterjesztése, ezáltal a környezetvédelmi célkitűzések megvalósulása,
- A természet értékeinek, a táj, a termőföld és a vízkészletek állapotának megőrzése és javítása,
- Tápanyag visszapótlása a talajba;
- Ökogazdálkodás népszerűsítése.
- A szélerózió csökkentésére erdősávok telepítése a külterületen.
- Házi komposztálás, a komposzt saját telken történő felhasználása.
- Szakmai előadások, fórumok rendezése, a szaktanácsadás elterjesztése a szakmai tudás emelése érdekében. A talaj védelme érdekében ismeretterjesztő cikkek megjelentetése a Csorvási Híradóban.

Táj, természeti értékek

Elérendő célok:

- A természeti és építészeti értékek helyi védelméről szóló 20/1993 (X.8.) KT rendelet felülvizsgálata a jelenleg hatályos, magasabbrendű jogszabályok elírásai alapján.
- A helyi természeti értékeink megóvása

Építészeti értékek

Elérendő célok:

- A település tervszerű rendezése révén a lakosság számára egy egészséges, kultúrált, jó közérzetet biztosító lakókörnyezet kialakítása.
- A helyi védelem alatt álló épületek állagának megóvása, javítása.
- A településképet meghatározó elemek összehangolása, a hagyományos és modern építészeti módok harmonikus alkalmazása.
- A településképet rontó, rossz állapotú épületek tulajdonosait kötelezni kell a karbantartási munkák elvégzésére.
- A településképet jellegének védelme építéshatósági eszközökkel.

Zöldfelületi rendszerek

Elérendő célok:

- A település zöldfelületeinek folyamatos gondozása, megújítása.
- Gyepfelületek ápolása, a beteg, sérült fák, fasorok szakszerű metszése, kipusztult fák eltávolítása.
- A szerkezeti szempontból fontos utcák egységes fásítása, várostűrő, ellenálló fajokból

- A közterületeken, új fasorok telepítése, lehetőség szerint a gyümölcsfák közterületre való telepítését elkerülve. Hiányos fasorokban az egyedek pótlása azonos fafajokkal.
- A belterületi zöldfelület arányának növelése, belterületi utcák fásítása.
- Zöldfelületi kataszter elkészítése a település kül- és belterületére vonatkozóan.
- Kártevők elleni védekezés.

Közműhálózat

Elérendő célok:

- Energiagazdálkodás tekintetében a jelenlegi energiafelhasználást csökkenteni kell, az elérhető legkisebb szintre, a jelenlegi rendszerek korszerűsítésével, energiatakarékos eszközök alkalmazásával.
- Helyes energiafelhasználási módok széleskörű ismertetése.
- Ivóvízellátás minőségének javítása, arzénmentesítés, vas-mangántalanítás.
- Infrastrukturális fejlesztések megvalósulás során törekedni kell a városképet rontó légkábelek földkábelrel történő kiváltására.

Hulladékgazdálkodás

Elérendő célok:

- A működéssel felhagyott települési szilárd hulladéklerakó rekultivációja 2014. december 31-ig a DAREH Önkormányzati Társulás tagjaival együttműködve.
- A hulladéktelep utómonitoringozási feladatainak ellátása.
- A működéssel felhagyott települési dögtér rekultivációjával kapcsolatos feladatok jogszabályi előírás szerinti elvégzése.
- Ismeretterjesztés, szakmai anyagok megjelentése a Csorvási Híradóban.
- A köztisztaság fenntartásáról szóló 9/2009.(V.29.) KT számú rendeletben foglalt rendelkezések betartásának ellenőrzése.
- A szelektív hulladékbegyűjtés (főként a csomagoló anyagok és a zöldhulladék esetében) arányát, hatékonyságát, valamint az így begyűjtött hulladékok hasznosításának mértékét fokozni kell a program időszakában.

Környezeti tudat – szemlélet

Elérendő célok:

- Az óvodai nevelés és általános iskolai oktatás során a környezettudatos nevelési elvek alkalmazása, gyakorlati szempontú megközelítésben.
- Lakossági tájékoztató fórumok szervezése a környezetvédelem és fenntarthatóság témakörében, civil szervezetek bevonásával.
- A tudatos vásárlás és újrahasznosítás ösztönzésével a hulladék keletkezésének megelőzése.
- A vállalkozások szemléletformálása, környezettudatosságának növelése.

Irodalomjegyzék

1. Csorvás Környezetvédelmi Programja 2000-2006
2. Csorvás Környezetvédelmi Programja 2005-2010 (Hazai Térségfejlesztő Rt)
3. Csorvás Nagyközség Helyi Építési Szabályzata (Csabaterv Bt.) 2004
4. Csorvás Nagyközség Településszerkezeti Terv szöveges leírása (Csabaterv Bt.)
5. Csorvás Településfejlesztési Konceptiója – (Csabaterv Bt.) 2004
6. Csorvás Településrendezési Terv-Örökségvédelmi hatástanulmány (Csabaterv Bt.) 2004
7. Csorvás Településrendezési Terv – Tájrendezési javaslat (Csabaterv Bt.)
8. Csorvás Város Hulladékgyűjtési Terve (ERBO PLAN Kft) 2005
9. Liszt Ferenc utcai bányató tájrendezési terve (KÖVITE Egyesülés)
10. A várossá nyilvánításhoz készített pályázat (2005)
11. Bizottsági előterjesztések a Képviselő-testület számára

A program készítésében közreműködött:

Csorvás Város Önkormányzata Képviselő-testületének
Pénzügyi-, Gazdasági- és Városfejlesztési Bizottsága

Samuné Mihalik Anna
Városfejlesztési és Építéshatósági irodavezető
környezetgazdálkodási agrármérnök